

EX LIBRIS

Knut Rodhe

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

LUNDS UNIVERSITETS ÅRSSKRIFT. N. F. Avd. 1. Bd 19. Nr 1.

HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM
BIBLIOTEKET

10 0070847 2

INTERNATIONELLA ADOPTIVFÖRHÅLLANDEN

EN STUDIE TILL 26 OCH 27 §§ ADOPTIONSLAGEN

AV

ÅKE HASSLER

LUND, C. W. K. GLEERUP

LUND
HÅKAN OHLSSONS BOKTRYCKERI
1923

MIN MOR

tillägnad

Innehåll.

I.

Inledning.

Arbetets material och plan s. 7.

II.

Principiell framställning.

Adoptionsinstitutets ställning i internationellt-privaträttsligt hänseende s. 9. — Det internationella adoptivförhållandets förutsättningar s. 13. — Sätt för stiftande av internationellt adoptivförhållande s. 19. — Det internationella adoptivförhållandets rättsverkningar s. 21. — Hävande av internationellt adoptivförhållande s. 25.

III.

Positiv utlänsk internationell privaträtt.

Finland, Nederländerna s. 27. — Ryssland s. 27. — England s. 28. — Nordamerikas Förenta Stater s. 29. — Frankrike, Belgien s. 30. — Italien s. 32. — Tyska Riket s. 33. — Schweiz s. 34. — Österrike, Tjeckoslovakiet s. 35. — Ungern s. 36. — Norge s. 37. — Danmark s. 39. — Japan s. 41.

IV.

Positiv svensk internationell privaträtt.

Lagstadganden s. 43. — Ledande grundsats vid fastställande av internationell adoption, personalstatuts bestämmande s. 44. — Prövning av internationellt adoptionsärende s. 47. — Kompetensreglering mellan svensk och främmande rätt med hänsyn till adoptions förutsättningar: allmänna synpunkter s. 50. — Kontrahenterna ha olika personalstatut s. 52. — Adoptanten står under svensk lag s. 55. — Utlänning vill adoptera den som lyder svensk rätt s. 59. — Verkningar av rättsgiltigt genomförd adoption s. 64. — Hävande av internationellt adoptivförhållande s. 67. — Slutord s. 68.

Litteraturförteckning s. 70.

Efterskrift s. 73.

I.

Inledning.

Med de i 26 och 27 §§ i lagen den 14 juni 1917 om adoption meddelade bestämmelserna om internationella adoptivförhållanden¹ har vår lagstiftning berört åtskilliga i utlänsk internationellt-privaträttslig doktrin ganska livligt debatterade spörsmål. Dessa frågor om adoptionsinstitutets ställning i internationellt-privaträttsligt avseende ha jämväl avsevärd praktisk betydelse². Den i vår tid livliga samfärdseln olika stater emellan och särskilt inlämmingars bosättning på främmande territorium

¹ Den följande framställningen är byggd på den s. k. positivistiska eller nationalistiska teoriens uppfattning av de internationellt-privaträttsliga rättssatsernas art och bestämningsgrund, dock utan förnekande av varje samband mellan internationellt-privaträttsliga normer och folkrättsliga principer. I denna fråga hänvisa vi till EKSTRÖM, Sju internationellt privaträttsliga uppsatser s. 36 ff. och Privaträttens allmänna läror s. 113 ff., REUTERSKIÖLD, Handbok i svensk privat internationell rätt s. 1 ff., UNDÉN, Studier i internationell äktenskapsrätt särskilt med hänsyn till Haagkonventionerna I s. 1 ff., GJELSVIK, Lærebok i millomfolkeleg privatrett s. 6 ff., FEDERSPIEL, Den internationale Privatret i Danmark, almindelig Del s. 12 ff., s. 142 ff., VON BAR, Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts I s. 4 ff., s. 105 ff., WALKER, Internationales Privatrecht s. 2 ff., DICEY, A Digest of the law of England with reference to the conflict of laws s. 16 ff., DESPAGNET et DE BOECK, Précis de droit international privé s. 1 ff., SURVILLE et ARTHUYS, Cours élémentaire de droit international privé s. 11 ff. — Med »internationella adoptivförhållanden» förstå vi rättsförhållanden angående adoption, vilka ha »anknytningsmoment» till mer än en rättsordning, varom se särskilt REUTERSKIÖLD s. 27 ff., EKSTRÖM, Sju internationellt privaträttsliga uppsatser s. 33 f., GJELSVIK s. 35 ff., WALKER s. 65 ff.

² Yttranden i motsatt riktning av PILLET i CLUNET'S Journal bd 22 s. 506 och CHAMPCOMMUNAL i Revue de droit international privé et de droit pénal international bd 6 s. 712 rättfärdigas av den ställning fransk praxis intar till frågan om förhållandet mellan adoptionen och de s. k. *droits civils*, varom nedan s. 30 f.

framkalla ofta familjerättsliga förbindelser mellan olika länders medborgare. Bland sådana förbindelser intar den artificiella släktskap, som grundlägges genom adoption, ett ingalunda obetydligt rum. Vid tillämpning av adoptionslagens ovannämnda paragrafer har det visat sig, att legal reglering av internationella rättsförhållanden angående adoption varit i betydande grad av behovet påkallad. I Justitiedepartementet ha sålunda under de fem åren 1918—22 behandlats 158 ärenden rörande medgivande till adoption jämlikt 26 § 2 mom. adoptionslagen. Utrikesdepartementet har under samma tid mottagit ett ganska stort antal förfrågningar angående olika utländska rättsordningars ställning till frågor om utländsk undersåtes upptagande till adoptivbarn eller antagande av adoptivbarn här i landet. Däremot torde av ganska naturliga orsaker bestämmelserna i 27 § om hävande av adoptivförhållande ännu icke kommit till användning i rättsutövningen. Vid behandlingen av omförmälda ärenden angående internationell adoption har Utrikesdepartementet sammanbragt en avsevärd mängd komparativt rättsmaterial liksom också i Justitiedepartementet kommit att utbildas en viss praxis vid avgörandet av ansökningar om medgivande till adoptionshandling av svensk medborgare i utlandet. Högsta Domstolen har också varit i tillfälle att uttala sig i några spörsmål om tillämpning av stadgandet i 26 § 2 mom. adoptionslagen.

På grundval av detta material, kompletterat med studier i den internationella privaträttens litteratur, gå vi till behandling av det föreliggande temat. Det gäller då först att klarlägga linjerna för adoptionsinstitutets principiella behandling i internationellt-privaträttsligt hänseende, varom utlänsk, särskilt fransk-belgisk och italiensk, doktrin innehåller till dels ganska ingående utredningar. Därefter ha vi att skärskåda de ur svensk synpunkt viktigaste främmande rättsordningarnas ställning till internationell adoption. En sista avdelning av denna framställning skall ägnas åt den positiva svenska internationella privaträttens adoptionsregler.

II.

Principiell framställning.

Den moderna rättens adoptionsinstitut, en avkomling av de romerskrättsliga *adoptio* och *arrogatio*, skapar en familjerättslig förbindelse mellan adoptant och adoptivbarn, som avser att i större eller mindre grad ersätta naturligt föräldraförhållande¹. Adoptivbarnet upptages i adoptantens familj utan att dock inträda i hans släkt. Sin egen släkt lämnar barnet ej, ehuru dess ställning till de naturliga föräldrarna genom adoptionen förändras. Adoptivförhållandet karakteriseras i allmänhet av adoptantens vårdnads- och barnets lydnadsplikt i mån av barnets ålder och behov, arvsrätt för barnet samt äktenskapshinder mellan de båda kontrahenterna. Förutsättningar för stiftande av adoptivförhållande äro ofta viss ålder hos och åldersskillnad mellan adoptant och barn, vilja och förmåga hos den förre att fullgöra underhållsskyldighet, båda kontrahenternas uttryckta vilja och samtycke av viss tredje man, hustru, föräldrar, förmyndare. Understundom förbjudas föräldrar att adoptera barn utom äktenskap och vissa personer, exempelvis medlemmar av andliga ordnar, att överhuvud antaga adoptivbarn. För adoptionens genomförande fordras merendels viss form, och i regel, på grund av rättshandlingens sociala betydelse, fastställelse av viss myndighet. Adoptivförhållandets hävande kräver ävenledes som oftast myndighets medverkan.

¹ Lagberedningens förslag till lag om adoption, motiv s. 29 ff., UNDEŶ, Föräldrar och barn enligt gällande svensk rätt s. 91 ff., HECKER, Die Adoption im geltenden Recht als Produkt der historischen Entwicklung, LAURENT, Droit civil international VI s. 50 ff., ROLIN, Principes du droit international privé II s. 164 ff., WEISS, Traité théorique et pratique de droit international privé IV s. 106 ff., FIORE, Le droit international privé II s. 305 ff. Om adoptionen i romersk rätt BERGMAN, Beiträge zum römischen Adoptionsrecht.

Ehuru med ganska betydande olikheter i detaljerna ingår detta adoptionsinstitut i de flesta moderna staters rättsordningar. Bland länder med västeuropeisk kultur torde det numera saknas endast i Finland, England, Nederländerna, Portugal, några av Nordamerikas Förenta Stater samt ett par länder i Sydamerika¹. Adoptionen i dess moderna form måste därför betraktas såsom ett rättsinstitut av den karaktär, att skedd adoption bör erkännas giltig och tilläggas rättsverkningar inom alla kulturstater i enlighet med reglerna i den eller de rättsordningar, som normera det konkreta adoptivförhållandet, utan anseende till huruvida *lex fori* känner institutet eller icke². Förutsättning härför måste givetvis vara, att adoptionen genomförts med rättsgiltighet enligt kontrahenternas personalstatut. På denna fordran kan ej eftergivnas, ty adoptivförhållande, som icke är rättsgillt i tilläventyrs det land ena kontrahenten såsom medborgare tillhör, kan icke kräva att i andra länder respekteras.

Det synes tydligt och antas också allmänt av den internationellt-privaträttsliga doktrinen³, att adoptivförhållandet såsom ett släktrettligt förhållande generellt regleras av kontrahenternas personalstatut. Är detta för adoptant och adoptivbarn gemensamt, uppkomma i allmänhet icke internationellt-privaträttsliga kompetensspörsmål i adoptionsfallet. Ty andra rättsordningar än vederbörande personalstatut ha endast begränsad användning vid adoptionsrättsliga frågors reglering. *Lex loci actus* och *lex fori* kunna tänkas i viss utsträckning bestämma formerna för adoptivförhållandets stiftande, såväl i avseende å

¹ Uppgiften om Nederländerna enligt meddelande 16/12 1922 från beskickningen i Haag till Utrikesdepartementet. Om Portugal se ROLIN II s. 166 not 1. Jfr vidare WEISS, *Traité* IV s. 106 f. Angående Finland, England och Förenta Staterna se ytterligare nedan s. 27 ff.

² MEILI, *Das internationale Civil- und Handelsrecht* I s. 363, THALBERG, *Die Adoption im heutigen deutschen Rechte* s. 234 f. (äldre schweizisk rätt), LAURENT VI s. 75, DESPAGNET et DE BOECK s. 846 f., VALÉRY, *Manuel de droit international privé* s. 1151.

³ Se EKSTRÖM, *Privaträttens allmänna läror* s. 148, VON BAR I s. 547, MEILI I s. 360, WALKER s. 727, ZITELMANN, *Internationales Privatrecht* II s. 875 ff., LAURENT VI s. 59 ff., BROCHER, *Cours de droit international privé* I s. 333, PILLET i CLUNET's *Journal* bd 22 s. 507, DESPAGNET et DE BOECK s. 845, WEISS, *Traité* IV s. 117 f., FIORE II s. 306, KOSTERS, *Het internationaal burgerlijk recht in Nederland* s. 564.

själva adoptionsavtalets ingående som också med hänsyn till sättet för myndighets medverkan till stadfästelse av adoptionen¹. Dessa nämnda rättsordningar få dock båda vika för positivt bjudande bestämmelser i något av ifrågakommande personalstatut och ha således tillämpning endast subsidiärt eller på grund av hänvisning i vederbörande personalstatut. Så är däremot icke fallet med stadganden i någon *lex domicilii* eller *lex fori*, vilka ha karaktären av tvingande rättsbud, eller, som man i romansk doktrin uttrycker det, stödja sig på *l'ordre public international*, sådan denna i den beträffande staten uppfattas². En rättsnorm av denna karaktär måste alltid åtlydas av varje myndighet under dess herravälde utan hänsyn till eljest tillämplig främmande rätts avvikande bestämmelser. Beträffande adoptionsinstitutet torde dock denna regel ej alltför ofta komma till användning och tydligt är, att den endast i trängande fall bör tagas till hjälp för en kompetensfrågas lösande.

Vid bestämmandet av den eller de rättsordningar, vilka såsom personalstatut reglera det i varje fall förevarande adoptivförhållandet, möter man som eljest på den internationella familje- och successionsrättens område motsatsen mellan på civitet och på domicil grundade statut. Huruvida man i ett land med civitetsprincip har att ta hänsyn eller icke till det domicilstatut, som utpekas av ett främmande lands med domicilprincip arbetande internationella privaträtt, beror på den ståndpunkt man intar till den s. k. återförvisningen, detta i den internationellt privaträttsliga doktrinen så livligt debatterade problem³. Även utan att anta återförvisningen som allmängiltig princip, torde man emellertid svårigen kunna undgå att i viss utsträckning använda den som hjälpmedel för att uppnå en praktiskt tillfredsställande lösning av kompetensfrågor på den internationella adoptionsrättens

¹ Se härom vidare nedan s. 19 ff.

² Härom EKSTRÖM, Sju internationellt privaträttsliga uppsatser s. 57 ff., VON BAR I s. 127 ff., WALKER s. 241 ff., WEISS, Traité III s. 94 ff. FIORE I s. 61 f., II s. 193 f., III s. 459 ff. För det förevarande speciella fallet WEISS, a. a. IV s. 121, s. 126, s. 128 f., SURVILLE et ARTHUYS s. 414, FIORE II s. 310 f. samt de i not 2 till föregående sida nämnda franska förff., jfr Lagberedningen s. 75 f.

³ Bland nordiska förff. se härom REUTERSKIÖLD s. 36 ff., EKSTRÖM, a. a. s. 163 ff., UNDEÉN i Svensk Juristtidning bd 7 s. 246 ff., GJELSVIK s. 74 ff., FEDERSPIEL s. 202 ff.

område. Vägledande måste från civitetsprincipens ståndpunkt¹ bli grundsatsen, att adoptionen för att internationellt kunna erkännas, bör vara giltig i den eller de stater kontrahenterna såsom medborgare tillhöra.

Stiftande av internationellt adoptivförhållande är att anse såsom tillåtet, där icke någondera kontrahentens personalstatut uttryckligen förbjuder det². Hinder bör presumeras vara för handen, då adoptionsinstitutet i den ena ifrågavarande lagen fått en reglering, som i så väsentlig mån avviker från rättsinstitutets utformning i den andra lagen, att man kan tala om en bestämmd skillnad i rättsuppfattning i förevarande avseende mellan de båda ifrågakomma länderna³. En omtvistad fråga är, huruvida som nödvändig förutsättning för uppkomsten av internationellt adoptivförhållande kräves, att båda kontrahenternas lagar innehålla ett legalt ordnat adoptionsinstitut. Man har velat göra gällande⁴, att denna fordran kunde eftersättas såvitt anginge adoptivbarnets lag. Ehuru väl beaktansvärda skäl kunna anföras till stöd för denna mening, synas dessa skäl dock ej tillräckligt motivera avsteg från grundsatsen, att internationell adoption skall genomföras så, att den blir giltig i båda kontrahenternas hemland. Skulle därför endera statutet förvägra adoptionshandlingen all rättsverkan, synes adoptivförhållande ej böra få komma till stånd. Detta torde a priori kunna antas vara fallet, då en rättsordning ej innehåller institutet adoption.

Efter att sålunda ha berört de allmänna riktlinjerna för internationella adoptivförhållandens behandling övergå vi till en mera detaljerad undersökning av särskilda här sig framställande rättsfrågor. Först komma då att skärsådas förutsättningarna för internationell adoption, därefter formen för rättsförhållandets stif-

¹ Endast utifrån denna ståndpunkt kan den i texten här och jämväl ovan framställda grundsatsen motiveras. Sagda grundsats erkännes emellertid även i länder med domicilprincip, så i Danmark och Norge, varom vidare nedan s. 36 ff. Inom litteraturen se MEILI I s. 360, ROLIN II s. 165, DESPAGNET et DE BOECK s. 846.

² VON BAR I s. 550 f., WALKER s. 728.

³ Jfr Lagberedningen s. 75 f.

⁴ VON BAR I s. 548, WALKER s. 727 f., ROLIN II s. 165 f., CHAMPCOMMUNAL s. 715, däremot KLEEN, Kodificerad framställning i mellanfolklig rätt III s. 130, DESPAGNET et DE BOECK s. 846, WEISS, Traité IV s. 118 ff., KOSTERS s. 564 och väl också FIORE II s. 309.

tande och därmed sammanhängande spörsmål. Slutligen följa de internationellt-privaträttsliga reglerna om adoptionens rättsverklningar och adoptivförhållandets hävande.

Ha båda kontrahenterna samma personalstatut, bestämmer detta om adoption är tillåten överhuvud och i föreliggande fall¹. Adoptionens förutsättningar regleras således helt av denna lag. Huruvida visst främmande land är skyldigt att låta någon sin myndighet medverka vid adoptivförhållandets stiftande och i vilken form sådan medverkan skall lämnas, avgöres däremot av *lex fori*. Dylig medverkan får dock icke ske i strid mot stadgande i det tillämpliga personalstatutet², vars bestämmelser överhuvud primärt måste följas, där icke annat föranledes av hänsyn till den ifrågakommande främmande statens regler om *l'ordre public*.

Mera komplicerat blir läget, då vardera kontrahenten står under särskilt personalstatut. Förhållandet mellan dessa båda rättsordningar å ena och *lex fori* å andra sidan gestaltar sig på sätt nyss är sagt. Adoptionen fastställande myndighet har dessutom i detta liksom i förra fallet att avgöra de tillämpliga personalstatutens identitet under hänsyntagande till grundsatsen om den genomförda adoptionens giltighet i bägge kontrahenternas civitetsland; den i allmänhet i *lex fori* följda regeln för personalstatutets bestämmande är således icke i förevarande fall absolut bindande.

Regleringen av de båda ifrågakommande personalstatutens inbördes kompetens med avseende å fastställandet av den tilltänkta adoptionens förutsättningar innefattar ett i doktrinen ganska omdebatterat spörsmål. En äldre åsikt anser adoptantens statut exklusivt bestämmande³. Den motsatta ytterligheten, adoptivbarnets statut såsom ensamt avgörande, har även förespråkare⁴. Dessa meningar torde emellertid grunda sig på

¹ ZITELMANN II s. 875 f., s. 883, SURVILLE et ARTHUYS s. 414.

² Fogar sig icke *lex fori*, kan således fastställelse ej äga rum.

³ MONTGOMERY, Handbok i Finlands allmänna privaträtt I s. 195 (»lagen i faderns hemort»), EKSTRÖM, Privaträttens allmänna läror s. 147 f., STOBBE, Handbuch des deutschen Privatrechts I s. 211, GIERKE, Deutsches Privatrecht I s. 240, jfr även UNGER, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts I s. 195 f. (»nach den Gesetzen des Wohnsitzes des adoptirenden Elternteiles»), ASSER et RIVIER, Éléments de droit international privé s. 126 f.

⁴ REGELSBERGER, Pandekten I s. 179 f.

ett otillräckligt inträngande i det internationella adoptivförhållandets väsen. Skilda lagars olika stadganden om adoptions förutsättningar äro uttryck för lagstiftares strävan att skapa möjligast bästa betingelser för uppkomsten av stabila, båda kontrahenternas och samhällets intressen tjänande adoptivförhållanden. Den kontraktsrättsligt färgade synpunkten, att adoptivbarn genom att ingå adoptionsavtal får anses underkasta sig de villkor adoptantens statut erbjuder¹, kan icke i förevarande rättsmateria ha anspråk på beaktande. Icke heller kan utan vidare hänvisas till att det uppkomna adoptivförhållandet bestämmes av adoptantens lag; den eventuella tillämpningen av en dylik regel förutsätter, att adoption redan kommit rättsgiltigt till stånd enligt därför gällande grundsatser².

Den internationella adoptionens syfte är att möjliggöra uppkomsten av önskvärda adoptivförbindelser mellan olika staters medborgare. Lagstiftarens åsikt om betingelserna för adoptionens lämplighet växlar från land till land. I dessa satser synas oss ligga motiven till en kompromiss mellan de båda tillämpliga personalstatuten med avseende å regleringen av adoptionens förutsättningar. Endera lagstiftaren kan icke få allt vad han begär, ännu mindre båda. En dylik sträng regel³ skulle förhindra uppkomsten av ett stort antal i och för sig och måhända även ur endera av eller båda de ifrågavarande statutens synpunkt lämpliga adoptivförhållanden. Den stat, som för sin del vill, vare sig överhuvud eller med hänsyn till viss under dess lag stående kontrahent, uppställa fordran på att alla i dess lag bestämda adoptionsförutsättningar respekteras vid dess undersåtars internationella adoptionshandlingar, måste formulera detta krav i positivt lagbud.

En kompetensdelning mellan de båda ifrågakommande personalstatuten tillrådes också av de flesta författare, som behandlat spörsmålet om det internationella adoptivförhållandets förutsättningar. Principiella anhängare av adoptantens lag såsom ensamt bestämmande vilja endast bedöma samtycke till

¹ SURVILLE et ARTHUYS s. 414 f.

² Jfr ZITELMANN II s. 880.

³ KLEEN III s. 129 f., jfr BROCHER I s. 333, häremot WALKER s. 727 f. Denne och ROLIN II s. 168 f. fordra emellertid uppfyllande av alla i adoptantens statut uppställda förutsättningar.

adoptionen från barnets sida efter dess statut ¹. I allmänhet är man emellertid ense om, att förutsättningar på vardera kontrahentens sida och särskilt kapaciteten att stifta adoption bör bedömas efter respektive personalstatut ². Med denna obestämda formel nöja sig i detta stycke de flesta utan att närmare söka utreda, vilka stadganden i en adoptionslag, som åsyfta att bestämma adoptantens, respektive adoptivbarnets kapacitet till adoptivhandling eller som eljest kunna anses beröra »å den enes eller den andres sida liggande» förutsättningar. Det har häremot framhållits ³, att en lag kan uppställa vissa fordringar å adoptantens person icke i hans utan i adoptivbarnets intresse, likasom också omvänt en lagstadgad kvalifikation hos adoptivbarnet kan krävas för att skydda adoptanten och dennes familj. Detta påpekande visar nödvändigheten av att tydligt markera gränslinjen mellan de båda konkurrerande statutens användningsområden. Man avfärdar icke denna fråga med en allmänt hållen formel. Fullt acceptabel är således icke ens VON BAR's regel ⁴, att adoptantens statut blir det i allmänhet bestämmande; av stadganden i adoptivbarnets lag komma blott de i betraktande, som vilja skydda barnet mot överilad och skadlig adoption. Obestriddt är förvisso, att övervägande bestämmanderätt i praktiken oftast kommer att tilläggas adoptantens statut ⁵. Men gränsen kring tillämpningsområdet för barnets statut

¹ I svensk litteratur intar WINROTH, Svensk Civilrätt III s. 161 denna ståndpunkt, troligen påverkad av positiv tysk rätt. Se vidare JETTEL, Handbuch des internationalen Privat- und Strafrechtes s. 56 f., KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts I s. 90 f.

² Se sålunda de olika uttalandena hos UNGER I s. 196 not 140, VESQUE VON PÜTTLINGEN, Handbuch des in Österreich-Ungarn geltenden internationalen Privatrechts s. 255, ROLIN II s. 165, FIORE II s. 306, CHAMPCOMMUNAL s. 712, WEISS, Traité IV s. 118 ff., SURVILLE et ARTHUYS s. 414 f., VALÉRY s. 1151 f., m. fl., vilka understundom närma sig mer eller mindre de meningar, som uttalas av den grupp författare, som avses i föregående not.

³ DESPAGNET et DE BOECK s. 848, jfr Weiss, Traité IV s. 120 not 2, ROLIN II s. 168 f.

⁴ VON BAR I s. 547 f., jfr WALKER s. 727.

⁵ CHAMPCOMMUNAL, s. 713 ff., som finner det ogörligt att uppdelat adoptionens förutsättningar, utöver den rent personliga kapaciteten att stifta adoption, på de båda kontrahenterna, återvänder till att låta adoptantens statut vara bestämmande i egenskap av »la loi régulatrice de l'adoption».

synes obestämd. Varje adoptionslags samtliga stadganden om adoptions förutsättningar åsyfta ju att förhindra uppkomsten av ur en eller annan synpunkt olämpliga adoptivförhållanden. Institutet är därför enhetligt uppbyggt under förutsättningar att samtliga lagbud komma till gemensam användning. Det är näppeligen möjligt att med VON BAE's sats odiskutabelt utpeka alla de bestämmelser i adoptivbarnets lag, som särskilt vilja skydda barnet mot att komma in i ett mindre lämpligt adoptivförhållande. Vissa lagar söka den främsta och viktigaste garantien mot denna risk i den prövning av tilltänkt adoptions lämplighet, som fastställande myndighet har att utöva¹; vid sidan härav spela legalt fixerade förutsättningar en mindre roll. Andra rättsordningar föredraga en mera vittgående detaljreglering av adoptionens förutsättningar. Vill man nu i en allmängiltig formel samla de stadganden i adoptivbarnets lag, som böra iakttagas vid konflikt med motsvarande regler i adoptantens statut, kommer nämnda formel att få i olika fall verka under skiftande förhållanden.

Vid full insikt om de stora svårigheter behandlingen av förevarande spörsmål har att arbeta med blir man böjd för att med PILLET² avstå från uppställandet av uttömmande regler om kompetensfördelningen mellan de båda konkurrerande statuten och i stället överlåta frågans lösning *in casu* åt en med tillräcklig auktoritet utrustad myndighets lämplighetsprövning. Såsom av det ovan sagda framgår hålla vi det för vår del knappast möjligt att lösa kompetensfördelningens problem med en generell, i alla konfliktfall användbar regel, åtminstone icke så länge de olika lagarnas bestämmelser om förutsättningar för adoption förete den växling i detaljerna som nu är fallet. Därav följer emellertid icke, att doktrinen alldeles skulle underlåta ge vägledning vid bedömandet av förutsättningsnormernas inbördes kompetens.

Som en första regel torde kunna uppställas, att adoptantens statut såsom adoptionsförhållandets allmänna rättsliga grundval även bör generellt bestämma adoptionens förutsättningar. Adoptantens lag är, såsom vi nedan skola se, den för det uppkomna adoptivförhållandets rättsverkningar i princip bestämmande. Då därtill som förutsättning överhuvud för

¹ Lagberedningen s. 34 ff.

² PILLET i CLUNET's Journal bd 22 s. 507 f.

internationell adoption ställts adoptionsinstitutets huvudsakliga överensstämmelse i båda kontrahenternas personalstatut, kan det icke vara tal om något tillbakasettande av adoptivbarnets lag eller intressen, om man redan vid bestämmandet av adoptionens förutsättningar placerar in adoptivförhållandet i dess blivande miljö. Men den ovan givna satsen innehåller icke mer, än att användning av en förutsättningsregel i adoptivbarnets statut måste stödjas med påvisande av en positiv grund för regelns tillämpning. Barnets lag får bestämma förutsättningarna så långt som betingas av denna lags förnuftiga intresse av sådan maktutövning. Vår ståndpunkt närmar sig som synes den av VON BAR intagna, ehuru den av oss formulerade satsen ger barnets statut en principiellt större bestämmanderätt. I praktiken torde skillnaden ej bli stor, om man frånser vissa enstaka konfliktfall av säregen natur.

Enighet torde råda därom, att samtyckesförklaring från adoptivbarnets sida, vare sig denna avges av barnet självt, tredje man — föräldrar, förmyndare, god man — eller myndighet, bör följa bestämmelserna i barnets lag med hänsyn till subjekt, form och innehåll¹. Ehuru reglerna härom i viss mån äro av formell natur, utgöra de dock inga egentliga formföreskrifter och kunna således icke hämtas ur *lex fori*. Det synes också givet, att adoptantens statut på denna punkt bör vika. Att ej adoption kan ske av barn, som icke uppnått i dess lag stadgad ålder, finna vi rätt tydligt². Omtvistad är frågan huruvida ett förbud i någotdera statuten mot stiftande av adoptivförhållande mellan en person och hans utomäktenskapliga barn under alla omständigheter skall åtlidas³. På denna punkt torde adoptantens lag vara bestämmande; man bör näppeligen förmena honom att till adoptivbarn upptaga sitt utom äktenskap födda barn på grund av förbud i dettas statut. Detsamma bör också gälla i det fall, att viss lag förbjuder medlem av andlig orden el. dyl. att adoptera⁴.

¹ Se särskilt WINROTH III s. 161, JETTEL s. 55 f., WALKER s. 728.

² Jfr ROLIN II s. 168.

³ Se VON BAR I s. 548, LAURENT VI s. 61 ff., FIORE II s. 310 f., DESPAGNET et DE BOECK s. 848 f., WEISS, *Traité* IV s. 121, SURVILLE et ARTHUYS s. 414.

⁴ Se i förra noten angivna förff.

Vi ha trott oss kunna fastställa, att adoptivbarnets statut kräver ovillkorligt iakttagande av sina regler om barnets adoptionsålder och om samtycke från dess sida till adoptionen. Vad beträffar övriga i de olika lagarna upptagna förutsättningar, beror deras bestämmande i första hand på huruvida prövning av den tilltänkta adoptionens lämplighet anordnas av adoptivbarnets personalstatut. I sådant fall synes adoptionen näppeligen kunna genomföras rättsgiltigt utan att myndighet i barnets hemland eller som eljest av barnets lag bestämmes satts i tillfälle att utöva denna lämplighetsprövning. Finnes ej enligt barnets lag för rättsakten ifråga kompetent myndighet¹, kunde prövningen tänkas anställd av främmande adoptionsmyndighet med iakttagande av föreskrifter, som barnets lag i detta stycke innehåller. I sådant fall kan ur lämplighetsprövningen framgå ett adoptivförhållande i väsentlig överensstämmelse med strukturen hos det i barnets statut förefintliga adoptionsinstitutet. Är däremot i detta statut adoptionens stiftande beroende endast av legalt fixerade förutsättningar, vid vilkas förhandenvaro fastställelse av begärd adoption utan vidare sker eller adoptivförhållandet eljest av lagen anses rättsgiltigt tillkommet, ställer sig saken annorlunda. I dylikt fall har, även om adoptantens statut innehåller stadgande om prövning *in casu* av den tilltänkta adoptionens lämplighet, barnets lag krav på uttryckligt beaktande i vidare mån av sina förutsättningsregler. Sålunda synes adoptantens samtyckesförklaring böra ske jämväl på sätt barnets statut i det konkreta fallet kräver; vid positiv konflikt mellan de båda statutens regler i detta hänseende torde emellertid barnets lag få träda tillbaka. Adoptantens absoluta ålder bör väl få bedömas efter hans statut, men fordrar barnets lag viss ålderskillnad, eventuellt större än den andra lagen, mellan de båda kontrahenterna, synes bestämmelsen i barnets statut böra bli tillämplig². Ett indispensabelt förbud i detta statut mot upp-

¹ Det synes ligga i sakens natur, att en lag, som kräver lämplighetsprövning av tilltänkt adoption, också skapar möjlighet att hos myndighet i lagens land eller eljest med verkan för denna lags del erhålla dylik prövning i varje fall, då tillämpning av den beträffande lagen kan komma i fråga.

² Jfr DESPAGNET et DE BOECK s: 848. — Föreskrift i barnets statut om att adoptanten viss tid skall ha underhållit barnet finna vi i likhet med nämnda förff. böra beaktas.

tagande av adoptivbarn i familj med bröstarvinge kan svårigen negligeras. Ej heller torde mot bestämmelse i barnets lag det samma kunna successivt adopteras av annan än adoptantens make eller syskon, där båda äro ogifta.

Med denna sista sats ha vi tangerat det område, där barnets och dess lags anspråk synas med avseende å rättsgrunden försvagas till underlägsenhet under adoptantens eller hans anhörigas krav på beaktande av den förres personalstatut. Vi vilja icke förneka möjligheten av att teorien påvisar eller praxis upptäcker någon ytterligare förutsättningspunkt, där en avvägning av de rättsliga intressena å ömse håll kan föranleda tillämpning av adoptivbarnets lag. Men vid en prövning av förutsättningsreglerna, sådana de vanligen framträda i de mera representativa adoptionslagarna¹, ha vi trots oss kunna stanna vid de ovan gjorda medgivandena åt barnets lag. De gå i själva verket på vissa punkter längre än vad man inom doktrinen i allmänhet är böjd för att göra.

Vår granskning av problemet om kompetensreglering mellan adoptants och adoptivbarns personalstatut med hänsyn till förutsättningarna för stiftande av adoptivförhållande har gett följande huvudsakliga resultat: adoptantens statut är primärt och även *in dubio* bestämmande; barnets lag har absolut krav på iakttagande av sina regler om barnets adoptionsålder och om samtycke från dess sida till adoptionen samt prövning av dennas lämplighet; för övrigt har man att på varje lagarna emellan skiljaktig punkt efterse, huruvida ett tillräckligt starkt rättsligt intresse föreligger för tillämpning i konfliktfall av barnets statut.

Övergå vi så till frågan om formen för det internationella adoptivförhållandets stiftande och särskilt spørgmålet om myndighets fastställelse av adoptionen.

En sådan fordras i allmänhet av de särskilda lagarna. Dessutom kräva vissa lagstiftningar, att själva avtalet om adoption

¹ Att textens framställning i viss grad påverkats av den svenska interna rättens reglering av adoptionsinstitutet är rätt så naturligt. Det torde överhuvud knappast vara möjligt att ge verkligt användbara kompetensnormer i annat fall än där tvänne positiva adoptionslagar ställas upp emot varandra. Allmänna grundsatser kunna därför blott vara vägledande, ej på något sätt definitivt bestämmande.

iklädes bestämd form, i vilken understundom innefattas medverkan av viss myndighet. Sålunda stadgar den franska *code civil*, att adoptionskontrakt *inter viros* upprättas med biträde av vederbörande *juge de paix*, varefter kontraktet inlämnas för fastställelse till *le tribunal civil* och går därifrån till *la cour d'appel* samt slutligen adoptivförhållandet inregistreras i civilregistret i adoptantens domicilort¹. Ett flertal lagar nöja sig med ett mindre omständligt tillvägagångssätt, avtalet slutes formlost² och adoptivförhållandet konstitueras genom fastställelse av domstol eller annan myndighet.

Doktrinen antar allmänt, att *lex loci actus* är tillämplig på adoptionsavtalets form³. Härmed synes man, som rimligt är, förstå *lex fori* för det fall, att avtalet underställes viss myndighets prövning och godkännande. Emellertid framhålles⁴, att, därest ettdera eller båda personalstatuten oefftergivligen fordra iakttagande av viss formbestämmelse, sådan regel måste följas. Försåvitt angår själva avtalets form, synes emellertid en dylik regel ej böra skäligen uppställas; den lag, som vill ha sin form för adoptions stiftande iakttagen, bör bevaka sitt intresse i detta hänseende genom att fordra adoptionens fastställande av myndighet i lagens land. Iakttagande av *lex loci actus* antas av WEISS⁵ vara obligatoriskt för det fall att kontrahenterna lyda olika personalstatut; ha de samma lag, synes honom denna lags formföreskrifter kunna användas även på utländskt territorium.

Det sagda har endast gällt formerna för själva adoptionsavtalets slutande mellan kontrahenterna, däremot icke adoptivförhållandets regelmässigt fordrade fastställelse av domstol eller annan myndighet. Stadgande om dylik fastställelse anse vi i överensstämmelse med VON BAR⁶ icke innebära något formkrav; det

¹ Se *Code Civil* artt. 353 ff., WEISS, *Traité* IV s. 108, för belgisk rätt ROLIN II s. 171.

² För den svenska rättens del se nedan not 2 till s. 44.

³ Se MONTGOMERY I s. 195, GIERKE I s. 240, VON BAR I s. 549, ZITEL-MANN II s. 875 f., ASSER et RIVIER s. 127, LAURENT VI s. 73 f., BROCHER I s. 334, DESPAGNET et DE BOECK I s. 849 f., SURVILLE et ARTHUYS s. 413.

⁴ VON BAR I s. 549.

⁵ WEISS, *Traité* IV s. 122 f., s. 129 ff., som emellertid härvidlag ej gör åtskillnad mellan egentliga formföreskrifter och fastställelse av myndighet.

⁶ VON BAR I s. 549. Med honom instämma i allmänhet tyska, österrikiska och schweiziska förff., så UNGER I s. 195 f., GIERKE I s. 231, VESQUE VON PÜTTLINGEN s. 256, MEILI I s. 362. Mot VON BAR stå BROCHER I s. 334

är här fråga om en statlig akt, en utövning av visst lands statliga maktbefogenhet. Därför är i detta stycke regeln *locus regit actum* icke direkt tillämplig. Fordran i något kontrahenternas personalstatut på inhämtande av viss myndighets samtycke till adoptivförhållandets stiftande måste under alla förhållanden uppfyllas¹. Det blir därför av särskild vikt att fastslå vad ifrågakommande positiv rätt i detta hänseende bestämmer². Att fastställelsen sker på det sätt *lex fori* föreskriver synes ej kunna vara föremål för tvivel. Kompetent fastställande myndighet bestämmes av tillämpliga personalstatut samt av *lex fori*. Såsom allmän grund-sats kan uppställas, att ansökan om fastställelse bör riktas till domstol eller annan vederbörande myndighet i adoptantens domicilort³. Denna myndighet är givetvis att anse såsom den a priori lämpligaste för det förevarande ärendets behandling. Men dess kompetens är, som nämnt, i första hand beroende av stadganden i kontrahenternas personalstatut — barnets i lika mån som adoptantens — samt av villighet hos ifrågakommande *lex fori* att låta sin av personalstatut utpekade myndighet fungera i det föreliggande fallet.

I frågan om det rättsgiltigt stiftade adoptivförhållandets rättsverkningar i internationellt privaträttsligt hänseende har doktrinen ej nått enighet i vidare mån än att, som ovan antytts, sådant adoptivförhållande bör erkännas giltigt och verksamt över hela den civiliserade världen⁴. Dessutom synes man i allmänhet anse, att adoptionens verkningar böra bestämmas efter kontrahenternas personalstatut med förbehåll för tillämpning i viss utsträckning av ifrågakommande *lex domicilii* och *lex fori*.

Det är således här liksom ifråga om adoptionens förutsättningar kompetensregleringen mellan kontrahenternas skilda per-

och WEISS a. st., vilken senare författares teori knappast torde ge praktiskt brukbara resultat.

¹ MEILI I s. 362, JETTEL s. 86, ZITELMANN II s. 876, ROLIN II s. 171 f.

² Vi kunna icke instämma med VON BAR, då han a. st. som absolut regel uppställer, att fastställelse skall meddelas av myndighet i endera kontrahentens hemland. Det kommer här helt an på vad personalstatut och *lex fori* bestämmer. Möjlighet att få adoption fastställd av myndighet i land, där ingen av kontrahenterna är medborgare, kan icke principiellt uteslutas.

³ Jfr FIORE II s. 309.

⁴ Se i not 2 till s. 10 ovan citerade förff.

sonalstatut¹, som vållar svårigheter. De moderna lagarna tillägga i regel icke adoptionen någon verkan på kontrahenternas medborgarrättsliga förhållande². Adoptivbarnets förvärv av adoptantens statsborgarskap underlättas väl emellanåt av lagstiftningen³, men någon automatisk övergång av detta statsborgarskap på adoptivbarnet förekommer i allmänhet icke. Kompetensfrågor med hänsyn till adoptionens verkningar uppstå därför lätt i fall, då adoptivförhållande stiftats mellan medborgare i olika länder.

Problemet om kompetensreglering mellan kontrahenternas skilda statut löses på olika sätt av särskilda författare. Mot den ganska allmänna uppfattningen, att adoptantens lag bör vara den exklusivt bestämmande⁴, hävdas från annat håll⁵, att adoptivbarnets statut har krav på att i detta hänseende få dominera. Å ena sidan finner man barnets ställning såsom medlem av adoptantens familj böra få till följd adoptivförhållandets bedömande efter samma lag, som i allmänhet reglerar adoptantens familjeförhållanden; barnet antas också genom ingående av adoptionsavtalet ha underkastat sig bestämmelserna i adoptantens statut om adoptionens rättsverkningar⁶. Å andra sidan framhålles, att adoptionen sker huvudsakligen för adoptivbarnets skull och in-

¹ VON BAR uttalar, I s. 548, att, för den händelse barnets lag icke känner adoptionsinstitutet, adoptionens verkningar bestämmas uteslutande av adoptantens statut. Från vår ovan s. 12 angivna ståndpunkt ha vi icke bruk för en sådan regel.

² Se ZITELMANN II s. 883, CAHN, Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz s. 74, COGORDAN, La nationalité au point de vue des rapports internationaux s. 33, FIORE II s. 313, DESPAGNET et DE BOECK s. 850, WEISS, Traité IV s. 123, SURVILLE et ARTHUYS s. 414, notis i BÖHM's Zeitschrift für internationales Privat- und öffentliches Recht bd 25 s. 297. Undantag bildar bestämmelsen i japanska lagen ¹⁵/₃ 1899 art. 5, hos CAHN s. 480. För svensk rätt BLOMBERG, Om svenskt statsborgarskap I s. 100, II s. 20 f., WINROTH III s. 32 f., Lagberedningen s. 76, Förslag till särskilda lagar för Sverige, Norge och Danmark om förvärvande och förlust av medborgarrätt s. 37 f. Oriktigt är KLEEN's påstående, III s. 129, att det barn, som adopteras, erhåller adoptantens »statsanhörighet».

³ Se CAHN s. 74 och det nyssnämnda förslaget till lagstiftning om medborgarrätt s. 38.

⁴ MONTGOMERY I s. 195, EKSTRÖM, Privaträttens allmänna läror s. 148 och väl även WINROTH III s. 161, vidare GIERKE I s. 240, KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG I s. 91, jfr även LAURENT VI s. 77 ff.

⁵ KLEEN III s. 130, WEISS, Traité IV s. 123 ff.

⁶ Häremot WEISS, a. a. IV s. 123 f., s. 126.

verkar i väsentligaste mån på dess levnadsförhållanden och rättsliga position, vilken därför skäligen bör bestämmas av barnets lag. Ett flertal författare vilja emellertid låta båda statuten ha sitt ord med i laget vid regleringen av adoptionens rättsliga verkningar¹. Man ger då generellt adoptantens lag vitsord men inrymmer mer eller mindre inflytande åt barnets. Särskilt antas barnets statut bestämma över barnets förhållande till dess naturliga familj ifråga om såväl skyldigheter som rättigheter. En avvikande regleringsprincip uppställer *VON BAR*², som finner adoptivbarnets rättigheter mot adoptanten böra bedömas efter den senares lag, under det att barnets statut bestämmer adoptantens rätt över barnet. Då de flesta rättigheterna ur adoptionen tillkomma barnet, blir enligt *VON BAR* adoptantens lag den i allmänhet avgörande. *VON BAR* biträder också uppfattningen, att rättsförhållandet mellan adoptivbarnet och dess egentliga familj lyder barnets lag.

Det synes tydligt, att den moderna rättsens adoptivförhållande, som icke innebär något adoptivbarnets fullständiga lös-slitande från dess naturliga släkt — ej ens förändring i barnets statsborgarskapsförhållande inträder ju genom adoptionen —, icke kan till sina verkningar vara uteslutande behärskat av adoptantens statut. Men å andra sidan kunna vissa principiella grunder anföras för påståendet, att detta statut i allmänhet bör vara det bestämmande. Adoptivbarnet tillhör dock adoptantens familj — i de flesta lagar är det familjerättsliga bandet rätt så starkt, i andra något lösare — och denna familj såsom helhet står ju helt naturligt under adoptantens lag. Även om den bekanta satsen om viljans autonomi icke här kan tas till hjälp, så lider det dock intet tvivel, att kontrahenterna själva regelmässigt anse sig böra lyda i första hand adoptantens lag. Detta synes dem ligga i sakens natur.

En detaljprövning av olika, här sig framställande spörsmål lägger emellertid snart i dagen, att knappast regeln om adoptantens statut som primärt dominerande, näppeligen heller någon annan generell formel är i förevarande fall användbar. Närmast torde *VON BAR*'s sats vara ägnad att ge vägledning, ehuru den

¹ WALKER s. 728, ROLIN II s. 172 ff., FIORE II s. 312 f., DESPAGNET et DE BOECK s. 850 f., VALÉRY s. 1153, SURVILLE et ARTHUYS s. 414 f.

² *VON BAR* I s. 549 f.

erhållit en ensidig och alltför snäv avfattning. Den tar icke heller hänsyn till det förhållandet, att adoptionens rättsverkningar av de moderna lagarna bestämmas på väsentligen två artschilda sätt. Antingen ställer man adoptivbarnet med en eller annan modifikation lika med barn i äktenskap eller också tillägges adoptionen vissa bestämt fixerade rättsverkningar¹. En lag, som intar den förre ståndpunkten, synes i egenskap av adoptantens personalstatut ha större krav på att få bestämma adoptionens rättsverkningar gentemot barnets statut än en lag, vars adoptionsinstitut är av annan typ. Barnet erhåller i det förre fallet åtminstone principiellt en fastare position i adoptantens familj och blir närmare bundet till denna; man kan väl även säga, att i denna adoptantens statuts principiella ställning ligger en önskan, tilldelas berättigad, att denna lags regler om adoptivförhållandet må i väsentligaste mån beaktas. Från utgångspunkten av en dylik lagstiftning föres man naturligen ganska lätt fram till meningen, att barnets statut endast får bestämma de förbindelser mellan barnet och dess naturliga släkt, vilka icke enligt adoptantens statut genom adoptionen avklippts.

Oberoende av det sätt, varpå adoptantens lag reglerar adoptivbarnets ställning i dess nya familj, synes man emellertid på detta område liksom i fråga om adoptionens förutsättningar nå bästa resultat genom en prövning i detalj av de särskilda spörsmålen om rättsverkningar av internationellt adoptivförhållande. Vad då först beträffar förbindelsen mellan barnet och dess egentliga familj, torde bestämmanderätten i detta hänseende näppligen kunna utan förbehåll lämnas åt barnets lag. Föreskriver adoptantens statut, att vårdnad om och målsmanskap (förmynderskap²) över barnet skall tillkomma adoptanten, lär man icke kunna frånga ett dylikt lagbud³. Här måste den egentliga släktens rätt träda tillbaka. I övrigt torde väl barnets statut få ha vitsord på förevarande punkt. Adoptivbarnets namn bestämmes av barnets lag i så måtto, att adoptantens namn icke bör kunna

¹ Jfr Lagberedningen s. 50 f.

² Eventuell giftomannarätt synes man icke böra beröva barnets naturliga föräldrar, därest barnets lag ger dem denna rätt.

³ Annan mening DESPAGNET et DE BOECK s. 851. — Den ovan omtalade, av VON BAR framställda satsen, att adoptantens rätt över barnet bestämmes av det senares lag, kunna vi följaktligen ej erkänna i dess helhet.

utan stöd i nämnda lag påtvingas barn, vars personliga samtycke till adoptionens stiftande är av nöden¹. Äktenskapshinder mellan kontrahenterna föreligger, om det föreskrives i enderas statut². Beträffande underhållsskyldighet bör den lag tillämpas, som i det konkreta fallet går längst, ger den till understöd berättigade de största förmånerna³. På adoptivförhållande grundat arvsanspråk⁴ bedömes efter vanliga internationellt-privaträttsliga arvsrättsregler, således i allmänhet efter *de cuius*-principen; dock torde en i adoptantens statut föreskriven *droit de retour* alltid böra erkännas.

Lex domicilii och annan *lex fori* kräva i viss utsträckning beaktande. Rättsverkningar av adoption, upptagna i kontrahenternas statut, kunna givetvis icke göras gällande i ett land, vars rättsuppfattning finner dem stridande mot *l'ordre public territorial*. Denna sats har emellertid också en positiv sida. Viss rättsverkan av adoption enligt *lex fori* synes icke kunna lämnas åsido. Särskilt framställer sig här synpunkten, att kontrahenternas ömsesidiga underhållsplikt näppeligen kan antas vara lindrigare än vad ifrågakommande *lex fori* eller *lex domicilii* bestämmer. Man stöter här på ett ganska betydande offentligt intresse, som väl synes ha styrka nog att uppbära en *ordre public*-regel⁵. Vidare kan det komma att bero på vigsellands lag, huruvida ett i denna lag upptaget förbud mot äktenskap mellan adoptionskontrahenter skall respekteras⁶.

Beträffande proceduren vid hävande av internationellt adoptivförhållande gäller vad ovan sagts om stiftande av sådant förhållande. Form för rättshandling, varigenom adoptivförhållandet häves, nödvändigheten av och sättet för myndighets medverkan till hävande samt myndighets kompetens i detta hänseende bestämmas efter förut givna regler.

¹ Jfr DESPAGNET et DE BOECK s. 850.

² Jfr UNDÉN, Internationell äktenskapsrätt enligt gällande svensk lag s. 8 ff.

³ Se dock ROLIN II s. 173 f.

⁴ Härtill MEILI I s. 364, WALKER s. 728, WEISS, Traité IV s. 126 f., SURVILLE et ARTHUYS s. 415.

⁵ WEISS, a. a. IV s. 126.

⁶ WEISS a. st., UNDÉN a. st.

Grund för hävande av adoptivförhållande vill man i allmänhet söka i adoptantens statut¹. Detta motiveras med att adoptionens rättsverkningar bestämmas av sagda lag, varjämte framhålles omöjligheten av att inskränka rätten att få adoptivförhållandet hävt till endast fall, då båda kontrahenternas statut äro ense om att tillåta hävande. Denna senare mening biträda vi till fullo. Men då vi ovan icke tilltrott oss kunna ge adoptantens lag generell bestämmanderätt över adoptionens verkningar, blir den egentliga motiveringen för satsen, att till hävande skall sökas grund endast i adoptantens statut, icke för oss bindande. För övrigt synes sammanhanget mellan adoptionens rättsverkningar och grund för dess hävande såsom båda bärande lyda samma lag icke alldeles klart. Vi anta, att adoptivförhållande bör med internationell verkan kunna hävas på vilken grund som helst, befintlig i någondera kontrahentens statut, sålunda, att den kontrahent, som söker hävande, bör därvid kunna stödja sig på egen lag; barnet bör dessutom kunna åberopa adoptantens statut. Denna regel torde i första hand kunna stödjäs på det förhållande, att de flesta lagar äro särdeles sparsamma med att ge möjlighet till hävande av adoption. Därefter synes det lämpligt och rimligt, att det internationella adoptivförhållandet icke erhåller fastare konsistens än adoptivförhållandet i någotdera kontrahenternas hemland.

Slutligen synes *lex domicilii* icke kunna alldeles uteslutas från beaktande på förevarande område. I denna lag föreskriven grund för hävande kan vara av den art, att landets vederbörande myndighet icke skäligen bör vägra medverka till upplösning av adoptivförhållande mellan i landet domicilierade utlänningar, även om dessas civitetsstatut ej i föreliggande konkreta fall eller överhuvud medge adoptivförhållandes hävande. Intresset hos domicillandets lag skall i omhandlade fall vara starkt nog att uppbära en *ordre public*-regel, och hävande på denna grund bör respekteras jämväl i kontrahenternas civitetsland.

¹ Lagberedningen s. 76 f., KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG I s. 91. Spörsmålen om hävande av internationellt adoptivförhållande sakna i allmänhet behandling i utländsk litteratur, detta på den grund, att lagarna som oftast antingen icke alls (fransk rätt) eller endast på båda kontrahenternas överenskommelse (tysk rätt) medge adoptivförhållandes upplösning.

III.

Positiv utlänsk internationell privaträtt.

Bland våra närmaste grannländer saknar Finland ännu lagbestämmelser om adoption¹. Därav kan emellertid icke dragas slutsatsen, att finländsk rätt skulle förvägra en utomlands giltigt företagen adoption rättsliga verkningar enligt allmänna internationellt-privaträttsliga grundsatser². Men en finländsk medborgare kan icke ut- eller inrikes adoptera eller adopteras; vid en sådan akt fäster finländsk rätt icke några rättsverkningar³, vadan densamma överhuvud icke är möjlig att genomföra med internationell giltighet.

På samma ståndpunkt torde även befinna sig Nederländerna, vilket lands lagstiftning icke innefattar något adoptionsinstitut⁴.

Rysslands nuvarande civillagstiftning⁵ upptar ett par korta bestämmelser om adoption, vilken rättshandling emellertid

¹ Till trycket har 1922 befordrats ett av Lagberedningen utarbetas »förslag till lag om adoption», vilket emellertid icke innehåller några internationellt-privaträttsliga regler. Lagberedningen har, enligt vad som yttrat i motiven s. 19, avstått från att föreslå bestämmelser i detta hänseende, då den »ansett sig icke böra i förevarande speciella ärende föregripa den allmänna lagstiftning av (internationellt-rättslig) natur, som otvivelaktigt i en snar framtid blir av nöden».

² Jfr uttalanden av MONTGOMERY I s. 195, EKSTRÖM, Privaträttens allmänna läror s. 148.

³ Meddelande 6/8 1922 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Helsingfors.

⁴ Meddelande 16/12 1922 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Haag, jfr ASSER et RIVIER s. 127 f., KOSTERS s. 563 f. (tryckfel i registret s. 824).

⁵ »Ryska rådsrepublikens civillagar, antagna av allryska arbetar- och bonderepublikens lagstiftande församling, rådskongressen» s. 39 artt. 182, 183. För äldre rysk rätt se WEISS, Traité IV s. 114 ff.

för framtiden förbjödes såvitt rör »släktingars eller främmande barn». Huruvida dessa bestämmelser överhuvud äro gällande rätt¹ och vilken ställning adoptionen intar i internationellt-privaträttsligt hänseende, därom ha vi ur förhandenvarande källor icke kunnat hämta någon upplysning. Emellertid torde kunna antas, att utrikes stiftat adoptivförhållande, särskilt om det tillkommit under tiden efter 1918, icke i Ryssland erkännes rättsgillt, åtminstone därest någon av kontrahenterna är rysk medborgare och adoptivbarnet ej är adoptantens naturliga barn².

Av de anglosaxiska staterna saknar England ett legalt adoptionsinstitut³. Engelsk medborgare kan därför icke vare sig adoptera eller adopteras, försåvitt han icke har domicil i land, vars lag och eventuellt annan *lex fori* ger honom adoptionskompetens med användning av *renvoi*-regel. Vad beträffar rättsverkningar av utanför England rättsgiltigt stiftat adoptivförhållande uppställer engelsk rätt grundsatsen, att, då engelsk rätt ej känner adoption, rättsförhållanden under engelsk jurisdiktionskompetens ej påverkas av ett sådant adoptivförhållandes existens (»the law of England will not in England allow any status, which is unknown to English law, to have legal effects as regards transactions in England»⁴). Denna ståndpunkt är givetvis alldeles oförenlig med kardinala internationellt-privaträttsliga grundsatser. I förening med domicilprincipen medför den exempelvis ett sådant resultat som att svenskt adoptivbarn, vilket efter skedd

¹ Jfr RODHE i Svensk Juristtidning bd 8 s. 74.

² Textens uttalande är byggt på en strikt tolkning av den angivna rättskällan, något som dennas beskaffenhet måhända ej tillåter.

³ WEISS, *Traité* IV s. 106 f., DICEY s. 458 ff. WESTLAKE, *A treatise on private international law*, behandlar så vitt vi kunna finna icke alls adoptionsinstitutet. — I underhuset framlades förlidet år ett förslag till adoptionslag i fyra korta paragrafer (»A Bill to make further provisions for the adoption of children by suitable persons» nr 135). Förslaget har föranletts av nödvändigheten att skaffa hem åt de många genom kriget faderlösa barnen i England, se notis i *Revue de droit international et de législation comparée* III série, tome I, 47 année 1920 s. 99. — Enligt meddelande ²/₃ 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i London hade förslaget sagda dag ännu ej antagits som lag, men erhållit tillstyrkande av vederbörande underhusutskott.

⁴ DICEY s. 459, se dessutom meddelande ¹²/₃ 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i London.

adoption tagit domicil i England med sin svenske adoptant, icke kan vid adoptantens engelska *forum hereditatis* kräva arv efter denne enligt svensk lag.

Lagstiftningen i Nordamerikas Förenta Stater är på förevarande område ganska brokig. De flesta stater torde numera ha infört adoptionsinstitutet. Så är åtminstone, enligt oss tillgängliga uppgifter¹, fallet med staterna New-York, Massachusetts, New-Hampshire, Connecticut, Pennsylvania, Rhode-Island, Ohio, Minnesota, Wisconsin, Iowa, Texas, Kansas, California samt District of Columbia. Då adoption saknas i den engelska *common law*, måste uttryckliga lagbestämmelser ha meddelats om detta institut i *statute law*, därest dess tillvaro skall anses vara av gällande rätt erkänd.

De nordamerikanska staternas lagstiftning innehåller som helt naturligt är icke några internationellt-privaträttsliga bestämmelser om adoption. Försåvitt icke säker domstolspraxis i viss stat finns, vilket torde höra till undantagen², måste man därför hålla sig till den i Förenta Staterna rådande internationellt-privaträttsliga uppfattningens allmänna grundsatser³. Enligt dessa bestämmes en rättshandlings förutsättningar, form och verkningar av lagen i kontrahenternas domicilland, oavsett om de äga medborgarrätt i detta land eller icke. Adoptivförhållande stiftas mellan i samma stat domicilierade personer enligt bestämmelserna i denna stats lag. Ha kontrahenterna olika domicilstatut, synes man på vissa håll ej vilja tillåta adoption⁴; annorstädes⁵ torde man

¹ WEISS, *Traité* IV s. 106 not 2 och material i Utrikesdepartementets arkiv avd. Familjerätt: Nordamerikas Förenta Stater.

² Beträffande Massachusetts se meddelande ²⁸/₆ 1920 till Utrikesdepartementet från svenska legationen i Washington jämte bifogat utlåtande. Angående Ohio rapporterar sagda beskickning ³⁰/₁₂ 1921, att en enligt svensk lag giltig adoption även äger giltighet i denna stat. Ett dylikt uttalande utan reservation måste tyda på, att staten Ohio i detta hänseende intar en särställning.

³ Härom WHARTON, *A treatise on the conflict of laws* s. 348 ff.

⁴ Så WHARTON s. 351, på samma ståndpunkt står rättsuppfattningen i Iowa enligt meddelande ¹⁷/₁₁ 1922 från legationen i Washington, troligen också Minnesota enligt meddelande ¹⁸/₉ 1921 från samma legation med utlåtande av The Assistant Attorney General of Minnesota YOUNGQUIST.

⁵ Så synes fallet vara i Massachusetts, jfr i not 2 ovan angivet material.

följa grundsatsen, att adoption i dylikt fall kan ske i adoptivbarnets domicilstat enligt reglerna i dess lag. Dock lär man i sådan händelse fordra, att adoptantens domicilstatut känner adoption och att dess adoptionsinstitut icke i väsentlig mån skiljer sig från adoptionen sådan den regleras av barnets lag. Hänsyn måste alltså tagas till adoptantens nämnda statut, så att någon kardinalregel i detta icke vid adoptivförhållandets stiftande överträdes. Båda kontrahenterna måste därför vid adoptionstillfället ha domicil i stat, i vars lagstiftning institutet adoption finnes; ha kontrahenterna domicil i olika stater, få ej några grundväsentliga olikheter mellan adoptionsinstitutets reglering i de olika staterna förekomma, försåvitt nu de båda domicilstatuten överhuvud tillåta stiftande av adoptivförhållande i dylikt fall. Möjligheterna för tillkomsten av internationellt adoptivförhållande äro således tämligen begränsade.

Har adoption skett i enlighet med materiella och internationellt-privaträttsliga normer i kontrahenternas domicilstatut, så erkännes det sålunda tillkomna adoptivförhållandet giltigt i varje nordamerikansk stat, som har ett likartat adoptionsinstitut eller eljest tillägger utom staten ingången adoption rättsliga verkningar¹. Detta dock med förbehåll för verkningar, som stå i bestämd strid med den rättsuppfattning, vår *lex fori* är grundad, eller med eljest tvingande stadganden i denna lag, exempelvis regeln att rätt till fast egendom alltid bedömes efter *lex rei sitæ*. Bestämmandet av visst adoptivförhållandes rättsverkningar tillkommer lagen i kontrahenternas hemort vid adoptionstillfället. Om kompetensreglering i förevarande avseende mellan skilda domicilstatut ge anlitade källor ej bestämt besked; dock synes i dylikt fall adoptivbarnets lag ha företräde, åtminstone försåvitt gäller dess ur adoptionen härledda rättigheter.

I fransk lagstiftning upptogs det förut om ej okända så dock obrukliga adoptionsinstitutet av *code civil*. Den övervägande meningen inom doktrinen ävensom domstolarnas praxis hänför adoptionskompetensen till de s. k. *droits civils*, vilkas åt-

Beträffande staten New York se meddelande ²/₃ 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Washington jämte bifogat utlåtande.

¹ WHARTON a. st., se även det ovan angivna materialet rörande Massachusetts.

njutande förbehålles fransmän jämte utlänningar, som i särskild ordning fått sig detta privilegium tillagt¹. Flera nyare författare opponera sig emellertid mot denna uppfattning, som de anse oförenlig med allmänt vedertagna internationellt-privaträttsliga grundsatser². Då emellertid som nämnt domstolarna överlag tillämpa regeln om *les droits civils* såsom generellt hinder för utlänningars adoptionshandlingar i Frankrike, måste denna anses vara gällande fransk rätt.

Enligt nuvarande praxis³ kan en utlänsk medborgare adopteras i Frankrike av en fransman endast om han är i åtnjutande av *les droits civils* jämlikt fördrag eller på annan rättslig grund. Vidare får vederbörandes utländska personalstatut icke förbjuda stiftande av adoptivförhållande. Och därtill skall adoptivbarnet ha av franska regeringen utverkat sig tillstånd att ta domicil i Frankrike. Utlänsk medborgare, vars personalstatut tillåter adoption, kan i Frankrike adoptera fransman under förutsättning, att han erhållit nämnda tillstånd att vara bosatt i landet samt att därjämte fördrag mellan Frankrike och adoptantens civitetsland medgiver adoptivförhållandets stiftande. Med adoption utlänningar emellan torde franska myndigheter ej ta befattning, därest icke å vardera sidan de nyssnämnda förutsättningarna föreligga. I utlandet synes fransk medborgare icke kunna stifta adoptivförhållande utan medverkan av fransk myndighet (eventuellt konsular sådan)⁴, vilken i dylikt fall får tillfälle tillgodose den franska rättens krav på beaktande.

Möjligheten för tillkomsten av adoptivförhållande mellan fransk medborgare och utlänning är som av det sagda framgångsrika begränsad. Däremot respekteras i Frankrike det rätts-

¹ *Code civil* artt. 11, 13. Se LAURENT III s. 601 f., VI s. 56 ff., ROLIN II s. 177 f., BROCHER I s. 333, PILLET i CLUNET's Journal bd 22 s. 506, FIORE II s. 307 ff., VALÉRY s. 1150 f., DESPAGNET et DE BOECK s. 846 ff., SURVILLE et ARTHUYS s. 412 f., WEISS, *Traité* II s. 234 ff., VON BAR I s. 551, WALKER s. 728.

² Särskilt WEISS förfäktar denna senare mening, som emellertid också delas av åtskilliga i föregående not nämnda författare, såsom DESPAGNET et DE BOECK, SURVILLE et ARTHUYS och FIORE.

³ Meddelande ²⁹/₁ 1923 från beskickningen i Paris.

⁴ VALÉRY s. 1152 f., jfr emellertid WEISS *Traité* IV s. 129 ff. Se även rättsfall i CLUNET's Journal bd 11 s. 179 f. och i *Revue de droit international privé et de droit international pénal* bd 5 s. 642 ff.

giltigt tillkomma internationella adoptivförhållandet i enlighet med kontrahenternas personalstatut, så långt tillämpningen härav synes förenlig med fransk *ordre public*. För lösningen av konfliktfrågor finnas näppeligen allmänt erkända normer, utan följes i dessa fall doktrinen, vars främsta representanter torde vara DESPAGNET och WEISS.

Belgisk rätt står i förevarande avseende i allmänhet på samma ståndpunkt som den franska¹.

Detta gäller däremot icke Italien, som ej recipierat de stadganden i *code civil*, vilka bestämt den franska och belgiska rättsutövningens ovan framställda uppfattning. Enligt italiensk lag² äro en persons familjerättsliga status och kapacitet att bedöma efter hans civitetslands lag. Utlänning kan jämlikt rådande praxis — lagbestämmelser finnas ej — adoptera och adopteras i Italien i de av italiensk lag stadgade former, därest han enligt sitt civitetsstatut innehar adoptionskompetens i det konkreta fallet³. Absoluta hinder för adoptionen i såväl det ifrågasvarande utländska statutet som italiensk lag⁴ respekteras emellertid, likaså en fordran i utländsk lag på adoptionens godkännande av myndighet i denna lags land. Italiensk medborgare kan under liknande förhållanden stifta adoptivförhållande i utlandet⁵, varvid italiensk lag i fråga om hans behörighet härtill iakttages och eventuellt nödig medverkan av italiensk myndighet påkallas; om skedd adoption skall anteckning göras i vederbörande civilståndsregister i Italien⁶. Beträffande kompetensregleringen i konfliktfall mellan kontrahenternas civitetsstatut torde fast praxis

¹ Se LAURENT III s. 601 f., VI s. 56 ff., ROLIN II s. 177 f. Se vidare meddelande ¹/₃ 1923 från beskickningen i Bryssel jämte promemoria, utarbetad av belgiska justitieministeriet.

² *Codice civile*, inledande bestämmelser art. 6.

³ FIORE II s. 309, meddelande ¹⁰/₂ 1923 från beskickningen i Rom med bilaga. Enligt FIORE a. st. är det t. o. m. möjligt för två utlänningar att i Italien stifta adoption, därest den ene har domicile i landet.

⁴ I frågan om iakttagande av förbudet i denna lag mot upptagande till adoptivbarn av adoptantens barn utom äktenskap se FIORE II s. 310 ff.

⁵ Meddelande ¹⁴/₉ 1920 och ²²/₁ 1921 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Rom, det senare med utlåtande från italienska utrikesministeriet.

⁶ *Codice civile* art. 219.

icke vara för handen varken med hänsyn till adoptionens förutsättningar eller dess rättsliga verkningar.

Tyska Riket¹ hör till de få länder, som ha internationellt privaträttsliga lagbestämmelser avseende adoption. Promulgationslagen till *Bürgerliches Gesetzbuch* stadgar i art. 22:

»Die Legitimation eines unehelichen Kindes sowie die Annahme an Kindesstatt bestimmt sich, wenn der Vater zur Zeit der Legitimation oder der Annehmende zur Zeit der Annahme die Reichsangehörigkeit besitzt, nach den deutschen Gesetzen.

Gehört der Vater oder der Annehmende einem fremden Staat an, während das Kind die Reichsangehörigkeit besitzt, so ist die Legitimation oder die Annahme unwirksam, wenn die nach den deutschen Gesetzen erforderliche Einwilligung des Kindes oder eines Dritten, zu dem das Kind in einem familienrechtlichen Verhältnisse steht, nicht erfolgt ist».

De i lagrummet nedlagda grundsatserna ha som synes erhållit utformning ensidigt för tysk rätts del. Det anges blott i vilken mån den tyska lagen önskar bestämma över internationellt adoptivförhållande, däri tysk medborgare är kontrahent. Men tydligt är, att de citerade lagbuden vila på en principiell uppfattning av kompetensregleringen mellan kontrahenternas ifrågakommande skilda personalstatut². Lagstiftaren finner adoptivförhållandet i allmänhet böra behärskas av adoptantens statut; vid dess stiftande skall emellertid samtycke från adoptivbarnets sida inhämtas i enlighet med reglerna i dess nationella lag.

Enligt tysk rätt kan således adoptivförbindelse ingås mellan tysk medborgare och utlänning såväl inom som utom tyskt territorium. Härvid observeras dock, att endast enligt tysk lag kom-

¹ Angående tysk internationell privaträtt på förevarande område se NIEMEYER, Das internationale Privatrecht des Bürgerlichen Gesetzbuchs s. 158 ff., RITTER, Ehelichkeitserklärung und Adoption im deutschen internationalen Privatrechte, i BÖHM's Zeitschrift für Internationales Privat- und Öffentliches Recht bd 14 s. 435 ff., HABICHT, Internationales Privatrecht nach dem Einführungsgesetze zum Bürgerlichen Gesetzbuche s. 165 ff., WALKER s. 728 ff. och Verbalnote ²³/₆ 1919, utlåtande av Tyska Rikets utrikesdepartement till svenska beskickningen i Berlin angående villkoren för adoption i Sverige av tysk undersåte, fogat vid skrivelse ²⁸/₇ 1919 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Berlin.

² Jfr RITTER s. 452 ff., HABICHT s. 169 f., WALKER s. 732 f.

petent tysk myndighet — domstol, konsularmyndighet — kan rättsgiltigt stadfästa adoptivförhållande, där adoptanten är tysk medborgare¹. Denna av doktrinen uppställda regel är en logisk följd av regeln om adoptantens statut såsom överhuvud bestämmande. Däremot synes i praxis denna grundsats icke föranleda till att tysk myndighet undandrar sig befattning med adoptivärende, därest adoptanten är utlänning².

Förutsättningarna för adoptivförhållandes stiftande äro enligt ovan citerade lagbestämmelser att bedöma efter adoptantens personalstatut, vilket detta nu är. Adoptivbarnets lag³ kommer i betraktande endast såvitt angår samtycke till adoptionen av barnet eller tredje man å dess vägnar. Härmed synes avsett, att endast direkta samtyckesregler i sagda lag skola iakttagas. Beträffande formen för samtyckesförklaringarnas avgivande råder meningsskiljaktighet. Från visst håll⁴ hävdas, att samtyckesförklaringens form bör bestämmas av den lag, vars materiella regler om samtycke skola tillämpas. Allmännare torde dock vara åsikten, att i detta hänseende *lex loci actus* eller *lex fori* kan följas⁵.

Verkningarna av stiftat adoptivförhållande såväl som fråga om dess hävande⁶ bedömas enligt ovan angivna grundsatser helt och hållet efter adoptantens personalstatut. Erhåller efter adoptionens tillkomst adoptanten nytt statut, får detta bestämmanderätt⁷.

¹ NIEMEYER s. 159 f., HABICHT s. 167, WALKER s. 733, se även norskt Utkast til lov om adoption 1913 motiv s. 48. Jfr Einführungsgesetz art. 11 och till denna HABICHT s. 85 ff.

² Tysk domstol har sålunda till prövning upptagit i Tyskland domicilierad svensk medborgares ansökan om medgivande till adoption av tysk undersåte, se exempelvis det genom Kungl. Maj:ts beslut 27/10 1922 avgjorda ärendet angående F. E. O. D. Beckers och hans hustrus ansökan att få adoptera F. A. Wayton.

³ Att döma av WALKER's yttrande s. 732 skulle måhända adoption i Tyskland av barn, vars personalstatut icke känner institutet adoption, vara tänkbar därest adoptanten är tysk. I sådant fall bestämmes givetvis adoptionen helt och hållet av adoptantens lag, jfr VON BAR I s. 548.

⁴ PLANCK, Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz VI s. 72 not 6, motsatt mening HABICHT s. 169, WALKER s. 733.

⁵ Det ovannämnda utlåtandet av tyska utrikesdepartementet råder, för undvikande av eventuell ogiltighetsdom, till iakttagande av tysk form, då adoptivbarnet är tyskt.

⁶ Lagberedningen s. 74.

⁷ WALKER s. 735.

Den schweiziska civillagens bestämmelser om adoption uppta icke några internationellt-privaträttsliga regler. Däremot föreskriver en förbundslag av den 25 juni 1891¹ »betreffend die zivilrechtlichen Verhältnisse der Niedergelassenen und Aufenthalter» i art. 8², att varje adoptivförhållande står under adoptantens civitetsstatut. Stiftande av adoptivförhållande mellan schweizisk medborgare och utlänning är ingalunda förbjudet. Men enligt den ovan angivna grundsatsen bestämmas förutsättningarna helt av adoptantens lag liksom också endast myndighet tillhörande adoptantens stat kan ge tillstånd till adoptionen. Schweizare kan således blott adoptera under medverkan av schweizisk myndighet; allmän kompetens tillkommer i detta avseende vederbörande myndighet i adoptantens domicilort³. Däremot synes schweizisk rätt ej fordra beaktande vid schweizisk medborgares upptagande till adoptivbarn. Verkningarna av stiftad adoption bedömas efter adoptantens personalstatut med det undantag, att rätt till kvarlåtenskap efter adoptionskontrahent primärt bestämmes av lagen i arvlåtarens domicilort vid dödstillfället⁴.

Österrikisk internationell privaträtt⁵ synes numera ha recipierat de ovan framställda tyska reglerna för bedömande av internationella adoptivförhållanden. Allmän torde uppfattningen

¹ Ännu i kraft enligt art. 59 (61) i »Schlusstitel, Anwendungs- und Einführungsbestimmungen» till Schweizerisches Zivilgesetzbuch. För det följande se MEILI I s. 359 ff., THALBERG s. 234 f. och meddelande ¹³/₂ 1923 från beskickningen i Bern.

² Enligt sagda lag art. 32 äro dess bestämmelser tillämpliga även på utlänningar, domicilierade i Schweiz.

³ Schweizerisches Zivilgesetzbuch art. 267. Rättsfall i CLUNET's Journal bd 41 s. 1026 f. visar, att schweizisk myndighet icke tar befattning med adoptionsärenden i fall då adoptanten är utlänning.

⁴ Se den ovannämnda lagen ²⁵/₆ 1891 art. 22.

⁵ För det följande UNGER I s. 195 f., VESQUE VON PÜTTLINGEN s. 255 f., JETTEL s. 55 f., MEILI I s. 361, KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG I s. 90 f., WALKER s. 736 ff. samt meddelanden ¹/₂ 1922 och ²⁶/₁ 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Wien med därvid fogade utlåtanden av österrikiska jurister. Den av WALKER m. fl. citerade uppsatsen av EISINGER, Das österreichische internationale Privatrecht und der Adoptionsvertrag, i Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit, herausgegeben vom Österreichischen Notarenverein 1908 nr 12—25, har förf. ej lyckats få tillgång till.

vara, att adoptionen generellt regleras av adoptantens personalstatut. Dessutom uppgives¹, att praxis i allmänhet bedömer samtyckesförklaring från adoptivbarnets sida enligt dettas lag. Beträffande formen för adoptionsavtalets ingående gäller satsen *locus regit actum*. Är adoptanten österrikisk medborgare, torde adoptionen ej kunna ske utan vederbörande österrikisk myndighets medverkan². Utrikes kan österrikisk medborgare adopteras, vid minderårighet med tillstånd av förmynderskapsdomstol i Österrike. Bestämmelser i utländsk adoptionskontrahents lag om myndighets tillstånd till adoptionens stiftande respekteras³. Verkningarna av rättsgiltigt stiftat adoptionsförhållande bedömas efter adoptantens statut.

Den österrikiska rättens regler i förevarande avseende följas även i den tjecko-slovakiska staten⁴, vilken ju i allmänhet övertagit rättsarvet från det gamla Österrike.

I Ungern saknas överhuvud lagbestämmelser om adoption, varför detta institut i såväl internt som internationellt-privaträttsligt avseende uteslutande regleras av praxis⁵. Stiftande av adoptivförhållande mellan ungersk medborgare och utlänning anses tillåtet såväl inom Ungern som utrikes. Förutsättningarna för adoptionen bestämmas av adoptantens personalstatut med undantag för samtyckesförklaring från adoptivbarnets sida, vilken skall ske i enlighet med reglerna i barnets lag. Är adoptanten ungersk medborgare måste adoptionen antingen fastställas av vederbörande ungerska myndighet, eller, om adoptionen företages utrikes under medverkan av domstol eller offentlig notarie, underställas ungerska justitiedepartementet för godkännande⁶. Adopteras ungersk medborgare utrikes, fordras iakttagande av ungerska samtyckesregler jämte adoptionens fastställande av vederbörande ut-

¹ Se JETTEL s. 56, KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG I s. 90 och not 28, WALKER s. 736 och not 23.

² WALKER s. 737, jfr VESQUE VON PÜTTLINGEN s. 256.

³ JETTEL s. 56.

⁴ Meddelande ²⁶/_s 1921 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Prag.

⁵ För det följande se meddelande ⁹/_s 1922 jämte officiellt utlåtande från ungerska justitiedepartementet samt meddelande ¹⁵/_s 1923, båda från svenska konsulatet i Budapest till beskickningen i Wien.

⁶ Jfr WALKER s. 737 not 24.

ländsk myndighet. Adoptivförhållandets rättsverkningar bestämmas helt och hållet av adoptantens personalstatut.

Genom Lov om adoption av den 2 april 1917¹ infördes adoptionsinstitutet i norsk rätt. Lagen ifråga utgör en frukt av det nordiska samarbetet på familjerättens område. Den innehåller liksom den svenska adoptionslagen ett par bestämmelser av internationellt-privaträttslig natur, som ha följande lydelse:

»§ 29. Fremmed statsborger maa ikke adoptere eller adopteres her i riket, medmindre adoptionen vil ha gyldighet ogsaa i vedkommende fremmede stat.

Norsk statsborger maa ikke adoptere eller adopteres i fremmed stat, medmindre Kongen har bestemt, at saa kan ske.

§ 30. Har adoptivforældrene fremmed statsborgerret, kan adoptivforholdet ikke ophæves her i riket, medmindre ophævelsen vil ha gyldighet i vedkommende fremmede stat.

Har adoptivforældrene norsk statsborgerret, kan adoptivforholdet ikke gyldig ophæves i fremmed stat, medmindre Kongen har bestemt, at saa kan ske.»

De citerade stadgandena överensstämma, som synes, på det närmaste med motsvarande svenska lagbud. Anledning skulle därför icke varit förhanden att beröra dem annorledes än med förbigående omnämnande, därest icke norsk internationell privaträtt stode på domicilprincipens grund². Därjämte gäller att i Norge en centralmyndighet — justitiedepartementet³ — är betrodd med handläggningen av samtliga adoptionsärenden.

Enligt norsk internationellt-privaträttslig uppfattning bestämmer vederbörande civitetsstatut över en persons adoptionskompetens⁴. Man har således här funnit opportunt att övergiva domi-

¹ Ändring i denna lag har skett genom lag av den 23 september 1921, varom nedan s. 61. För det följande se Utkast til lov om adoption, avgitt av de norske delegerte ved det skandinaviske familieretsarbeide 1913 samt meddelande 9/2 1923 från beskickningen i Kristiania med utlåtande 8/2 1923 av expeditionschefen i norska justitiedepartementet ØIEN.

² Här om EKSTRÖM, Privaträttens allmänna läror s. 124, GJELSVIK s. 71 ff., BOYE i Norsk Retstidende bd 77 s. 913 ff.

³ Enligt sist åberopade utlåtande har norske Konungen till justitiedepartementet delegerat sin befogenhet med avseende å handläggning av adoptionsärenden.

⁴ Ovannämnda utkast motiv s. 48 f.

cilprincipen, vilket emellertid icke lär hindra iakttagande av främmande lags regler om att domicilstatut eller *lex fori* skall följas. Finnes icke adoptionsinstitut i tillämplig utländsk lag, kan dock adoption ske i Norge, därest denna skulle komma att tilläggas rättsverkan i den förevarande lagens land. Som allmän regel gäller, trots i övrigt tillämpad domicilprincip, att i Norge företagen adoption skall genomföras så att den blir giltig i båda kontrahenternas civitetsland¹. Beträffande norsk medborgares adoption i utlandet fordras icke, att den norska lagens förutsättningar i allo föreligga; däremot skall sådan adoptionshandling för att bli giltig i Norge underställas den norska centralmyndighetens godkännande. Vid i dylikt fall företagen prövning har sagda myndighet att tillse det norsk rätts förutsättningsregler komma till användning, givetvis i den mån sådant av allmänna och norska internationellt-privaträttsliga hänsyn föranledes². Man har på detta sätt skapat möjligheter att i varje fall, då adoptivförhållande stiftas i Norge mellan personer av olika eller främmande nationalitet eller utrikes med norsk medborgare som kontrahent, kunna tillvarata den norska lagens intresse av att med hänsyn till adoptions förutsättningar erhålla tillämpning gentemot främmande adoptionsrätt.

Beträffande formen för stiftande av adoptivförhållande gäller, att sådan rättshandling skall i Norge företagas enligt norska föreskrifter. Med denna regels uppställande har man väl icke velat underkänna möjligheten av att tvänne utlänningar under medverkan av i Norge befintlig utländsk myndighet genomföra en adoption. Den norska *adopsjonsbevillingen* ges i allmänhet utan villkor och under förutsättning av att vidkommande rättsordning skall reglera adoptivförhållandets rättsliga verkningar. Endast i två avseenden kan i *bevillingen* särskild verkan före-

¹ Den i meranämnda utkast, motiv s. 49, uppställda principiella »förutsætningen, at man i disse tilfælde skulde kræve den norske lovs materielle betingelser iagttaget, selv om begge parter er fremmede» stämmer icke väl överens med gängse internationellt-privaträttslig uppfattning. Möjligen kan av domicilprincip influerat åskådningssätt hos motivförfattaren vara en förklaring.

² Förenämnda utkast säger, motiv s. 49, att »det bør da naturligvis paases, at den norske lovs betingelser opfyldes». Denna sats torde böra jämkas i någon mån; som oefftergivlig regel kan den näppeligen gälla.

skrivas med åsidosättande av eljest bestämmande lag, nämligen dels enligt 10 § adoptionslagen rörande adoptivbarnets namn, dels ock enligt 12 § samma lag angående naturliga föräldrars underhållsplikt. Vad angår stiftande utom Norge av adoptivförhållande med norsk medborgare som kontrahent, skall ju därvid den norska adoptionsmyndigheten medverka. På detta sätt anordnas för norsk rätts del en prövning och ett avgörande av, huruvida den utrikes använda eller till användning kommande adoptionsformen kan godtagas.

Adoptivförhållandes rättsverkningar regleras, där ej i *bevillingen* härom i något avseende meddelats särskild föreskrift, generellt av adoptantens personalstatut, grundat vare sig på statsborgarskap eller domicil. I vissa hänseenden antas emellertid icke barnets statut, men den lag, som enligt internationellt-privaträttsliga grundsatser eljest behärskar förekommande rättsförhållande, blir tillämplig, så ifråga om arvsrätt arvlåtarens *lex domicilii*. Hävande av adoptivförhållande kan ske med stöd av i adoptantens statut angiven grund; om proceduren härvidlag gäller vad ovan sagts om adoptivförhållandes stiftande.

Gällande dansk rätt¹ känner ett i praxis utvecklat adoptionsinstitut, varom egentliga lagbestämmelser saknas. *Bevilling* till adoption ges av justitieministeriet, därvid kan föreskrivas vissa med adoptionen förbundna verkningar, angående adoptivbarnets namn, arvsrätt m. m. *Bevilling* lämnas i regel endast då adoptanten är domicilierad i Danmark och således efter dansk rättsåskådning² underkastad landets lag. Har adoptivbarnet utlänsk medborgarrätt plägar man som oftast inhämta myndighets i förevarande främmande stat tillstånd till adoptionen, men någon absolut fast praxis i detta avseende lär icke ha utbildats. Regler om det internationella adoptivförhållandets rättsverkningar torde icke förefinnes utöver vad i dansk rätt gällande allmänna internationellt-privaträttsliga grundsatser ge vid handen.

Den danska familjerättskommissionen framlade år 1913 samtidigt med de svenska och norska delegerade ett »Udkast til

¹ Om adoptionsinstitutet i dansk rätt BEXTZON, Den danske Familieret s. 426 ff., Udkast til Lov om Adoption med tilhørende Bemærkninger 1913, särskilt i internationellt-privaträttsligt avseende s. 49 ff.

² FEDERSPIEL s. 258 ff.

Lov om Adoption», vilket i 25 och 26 §§ upptog internationellt-privaträttsliga bestämmelser av väsentligen samma innehåll som motsvarande svenska och norska stadganden. Förslaget ifråga förelades riksdagen först i oktober 1922¹. Men då man funnit de av kommissionen ifrågasatta internationellt-privaträttsliga reglerna alltför stränga, hade i riksdagsförslaget de ursprungliga stadgandena ersatts med bestämmelser av följande lydelse:

»§ 25. Ved Overenskomst med fremmed Stat kan det bestemmes, at dennes Statsborgere kun kan adoptere eller adopteres her i Landet under bestemte, traktatmæssig fastsatte Betingelser.

Tilsvarende Bestemmelser kan træffes med Hensyn til Ophevelse af Adoptivforholdet, naar Adoptanten er fremmed Statsborger.

§ 26. Med Hensyn til bestemt angivne fremmede Stater kan det ved kgl. Anordning fastsættes, at danske Statsborgere kun under bestemte Betingelser kan adoptere eller adopteres i vedkommende Stat.

Paa samme Maade kan det bestemmes, at Adoptivforholdet ikke kan hæves i fremmed Stat med Virkning her i Riget, naar Adoptanten er dansk Statsborger.»

De citerade stadgandena innehålla som synes inga kompetensnormer sådana de svenska och norska lagbestämmelserna i ämnet i viss mån utgöra. Man har icke velat binda sig vid några fasta lagbud utan lämnat fullt fria händer åt adoptionsmyndigheten, som vid behandling av internationellt adoptionsärenden kan laga efter lägligheten. Genom de förevarande lagstadgandena har emellertid möjlighet öppnats att i traktatväg ordna adoptionsrättsliga förbindelser med bestämt angivna länder, något som lagredaktören avsett skola bli fallet.

Av de ovanstående lagrummens lydelse kunde med visst fog slutas, att dansk rätt enligt förslaget varken ville bestämma något över utrikes försiggående stiftande av adoption med dansk med-

¹ Forslag til Lov om Adoption, Lovforslag nr 1, fremsat i Landstinget den 4. Oktober 1922. Enligt meddelande ²⁸/₂ 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Köpenhamn antogs förslaget av Landstinget ²⁰/₁₂ 1922, därvid de internationellt-privaträttsliga stadgandena lämnades oförändrade. ¹²/₁ 1923 remitterade Folketinget förslaget till utskott, vilket i utlåtande ⁸/₃ 1923 tillstyrkt lagens antagande utan ändring i de internationellt-privaträttsliga bestämmelserna. Se Efterskrift i denna boks slut.

borgare som kontrahent, ej heller vid behandlingen av ansökan om adoption i Danmark toge någon hänsyn till vad utländsk adoptionskontrahents personalstatut kunde bestämma i saken. En så fullständig isolering från främmande rätt torde väl ej vara avsedd. Näppeligen kunde exempelvis vara tal om att ej längre, på sätt hittills varit brukligt, jämlikt svensk lag inhämta svenske Konungens tillstånd till stiftande i Danmark av adoptivförhållande med svensk medborgare som kontrahent. Däremot är det icke tvivelaktigt, att förslaget ej hyllar de internationellt-privaträttsliga grundsatser, på vilka de svenska och norska lagstadgandena i ämnet äro byggda¹. Den danska adoptionsmyndigheten kan sålunda mycket väl tänkas ge *bevilling* till adoption utan att densamma blir giltig i utländsk kontrahents hemland. Emellertid torde man först efter det förslaget ifråga upphöjts till lag kunna genom observation av adoptionsmyndighetens praxis bilda sig någon bestämd uppfattning om den danska adoptionsrättens ställning i internationellt-privaträttsligt hänseende.

Slutligen torde i denna avdelning böra omnämnas en i japansk lagstiftning förekommande bestämmelse om internationella adoptivförhållanden, vilken erbjuder visst intresse ur teoretisk synpunkt². En lag av den 15 juni 1898³ »*contenant les règles générales pour l'application des lois*» bestämmer i art. 3 generellt, att fråga om kapacitet till rättshandling bedömes efter vederbörande subjekts civitetsstatut (»*les lois de l'État auquel appartient cette personne*»), samt innehåller i art. 19 följande stadgande:

»Les conditions de l'adoption sont déterminées, par rapport à chacune des parties, par leur loi nationale. Les effets et la dissolution de l'adoption sont déterminés par la loi nationale de l'adoptant».

Dessa för tjugufem år sedan avfattade bestämmelser torde kunna betecknas såsom ett uttryck för dåtida och i viss mån

¹ Se Bemærkninger ad §§ 25 och 26 i det i föregående not nämnda lagförslaget.

² YAMADA, Le droit international privé au Japon, i CLUNET's Journal bd 28 s. 632 ff.

³ Lagen citeras här efter den franska översättningen i nämnda uppsats i CLUNET's Journal.

ännu rådande auktoritativ rättsuppfattning jorden runt på det omhandlade rättsområdet. I det föregående har påvisats, att satserna i fråga emellertid varken äro teoretiskt försvarbara ej heller kunna sägas representera den nutida positiva rättens allmänna ståndpunkt. Ett närmare inträngande i vårt ämne ger för varje steg allt tydligare vid handen det vanskliga i att lagstifta om internationella adoptivförhållanden.

IV.

Positiv svensk internationell privaträtt.

Den svenska adoptionslagen har i oförändrad avfattning ehuru med olika paragrafbeteckning upptagit de av Lagberedningen föreslagna stadgandena om internationella adoptivförhållanden. Dessa stadganden ha följande lydelse:

»26 §. Ej må utländsk undersåte här i riket adoptera eller adopteras, med mindre adoptionen blir gällande i den stat han tillhör.

Svensk undersåte må ej i främmande stat adoptera eller adopteras, där ej Konungen med avseende å viss stat eller för bestämt fall medgivit, att det må ske.

27 §. Adoptivförhållande må ej, där adoptanten är utländsk undersåte, här i riket hävas, med mindre hävandet varder gällande i den stat han tillhör.

Är adoptanten svensk undersåte, må adoptivförhållande ej utrikes hävas med verkan här i riket, där ej Konungen med avseende å viss stat eller för bestämt fall medgivit det.»

De citerade stadgandena vilja som synes reglera stiftande och hävande av vissa internationella adoptivförhållanden. Där emot ges ingen norm för bestämmande av internationellt adoptivförhållandes rättsverkningar.

Vår uppgift blir att med ledning av de angivna lagrummen, Lagberedningens motiv till stadgandena samt förekommen praxis söka bestämma den svenska adoptionsrättens ställning i internationellt-privaträttsligt hänseende¹. Framställningen kommer att till väsentlig del rikta sig på reglerna om adoptivförhållandets stif-

¹ UNDÉN, Föräldrar och barn s. 102 upptar ej till behandling de internationellt-privaträttsliga problemen på adoptionsrättens område. En sådan behandling ger icke heller KLEEN III s. 129 f. De korta notiserna hos WINROTH III och EKSTRÖM, Privaträttens allmänna läror, åsyfta ej positiv svensk rätt.

tande, vilka hittills innefattat det praktiskt viktigaste problemet på förevarande område.

Som ledande grundsats vid stiftande av adoptivförhållande mellan svensk medborgare och utlänning samt mellan utländska medborgare i Sverige uppställer svensk rätt regeln, att adoptionen skall bli gällande såväl i Sverige som i den stat utlänningen eller utlänningarna tillhöra¹. Uttryckligen säger lagen visserligen detta blott med avseende å det fall, att utländsk medborgare här i landet vill adoptera eller adopteras. Men otvivelaktigt ligger samma tanke till grund för stadgandet, att Konungens medgivande fordras för giltighet i Sverige av utrikes stiftat adoptivförhållande, däri svensk medborgare är kontrahent². Konungens prövning av sådant adoptionsärende avser tydligen att utröna, huruvida giltighet här i landet må kunna tilläggas adoptionen, därest densamma varder för den utlänske kontrahentens del rättsgiltig.

Satsen, att adoption måste genomföras med giltighet i båda kontrahenternas hemland³ eller, med lagens uttryckssätt, »i den stat de tillhöra», tarvar ett närmare betraktande. Beträffande person, vilken äger medborgarrätt och är domicilierad i stat, som följer civitetsprincipen, vållar ju tillämpningen av den förevarande regeln inga särskilda svårigheter. Annat blir läget, då det gäller medborgare i stat med domicilprincip ävensom eljest person, bosatt i sådan stat. Vilken stat skall sådan person anses »tillhöra»? Från svensk rätts allmänna ståndpunkt är svaret givet: här avses vederbörandes civitetsland⁴. Den omhandlade regeln vill dock

¹ I det följande utgå vi ifrån förutsättningen, att varje adoptionskontrahents tillämpliga personalstatut innehåller ett legalt och från det svenska ej principiellt skiljaktigt adoptionsinstitut. Skulle så ej vara fallet, torde någon adoption ej kunna äga rum. För svensk rätts del är säkerligen den ovan s. 12 uppställda grundsatsen för behandling av här påtänkta fall tillämplig.

² Jfr Lagberedningen s. 75 f. — Vi använda i det följande den för svensk rätts del (jfr Lagberedningen s. 37) något oegentliga beteckningen »kontrahent» i adoptionsförhållandet, som ju enligt svensk rättsuppfattning icke är att fatta som ett kontrakt mellan adoptant och adoptivbarn. Benämningen »part» synes oss mindre adekvat och någon annan lämpligare term än »kontrahent» torde vara svår att finna.

³ Lagberedningen s. 74.

⁴ Lagberedningen s. 74: »främmande undersåte».

säkerligen tillgodose önskemålet, att adoptionen må få rättslig verkan även i det land, där kontrahenterna skola framleva sitt gemensamma liv, likaväl som i de stater, de såsom medborgare äro anknutna till. Fråga blir således om beaktas skall, såväl svensk rätt och vederbörande utlänska civitetsstatut, som även i vissa fall en *lex domicilii*. Hänvisar ifrågakommande främmande civitetsstatut till en dylik *lex domicilii* såsom för den förras del bestämmande, torde väl svensk rätt icke vägra ställa sig en dylik hänvisning till efterrättelse i det fall, att den utpekade rättsordningen är den svenska¹. Träffar åter hänvisningen i sagda civitetsstatut ett tredje lands lag såsom *lex domicilii*, uppkommer fråga om i vad mån denna lags ställning till hänvisningen kan få betydelse för den svenska rättens del. En negativ kompetenskonflikt är i detta fall tänkbar, i det både *lex civitatis* och *lex domicilii* skjuta bestämmandet ifrån sig. Svensk myndighet torde näppeligen, på grund av dylik oklarhet om vilken främmande rättsordning i det konkreta fallet bör beaktas, kunna vägra fastställelse av sökt adoption. Efter lagens bokstav synes i detta läge *lex domicilii* böra komma till användning för att adoptionen må bli giltig i den stat den utlänska kontrahenten »tillhör», d. v. s. är medborgare i. Denna lösning kunde synas ge betänkligt resultat i den händelse, att *lex domicilii* ginge ända därhän att vägra adoptionen rättsverkan på den grund att enligt dess mening oriktig lag, ehuru i detta fall *lex fori* själv, fått bestämma förutsättningarna för adoptivförhållandets stiftande. En sådan situation lär dock icke kunna befaras inträda i ett större antal fall, om ens i något. Från svensk rätts allmänna ståndpunkt synes också riktigast att följa civitetsstatutets hänvisning till *lex domicilii*. En motsatt lösning av konfliktfrågan torde icke överensstämma med den svenske lagstiftarens intentioner.

Vanskligare är att ta ställning i det fall, att ifrågakommande civitetsstatut och *lex domicilii* båda tillskriva sig kompetens att avgöra den tilltänkta adoptionens förutsättningar för endera kontrahentens del. Risk uppstår här att ena statutet vägrar tillerkänna adoptivförhållandet giltighet, därest det andra statutet följes. Enligt vår lags avfattning är tydligen civitetsstatutet närmast till att be-

¹ Lagberedningen s. 75. -- Om återförvisningen särskilt för svensk rätts del UNDEF i Svensk Juristtidning bd 7 s. 246 ff.

stämman. Och allmänt erkända internationellt-privaträttsliga principer fordra, att *lex domicilii* här viker för civitetslagen. Men i det konkreta fallet har man att följa positiv rätt. Betänkligt synes att skapa ett adoptivförhållande, som icke blir rättsgillt i särskilt adoptantens domicilland. Vi tro oss därför icke kunna tillråda, att i förevarande konfliktfall hänsyn tas endast till adoptionskontrahents civitetsstatut. Är denna kontrahent adoptant, bör man söka gestalta adoptionen så, att den vinner erkännande i vederbörandes såväl civitets- som domicilland; isynnerhet har den svenska adoptionsmyndigheten att, därest någon ifrågakommande lag så fordrar, inhämta medgivande till adoptionens åvägabringande från myndighet i lagens land. Visar det sig omöjligt sammanjämka de båda statutens pretentioner, torde lämpligast vara, att den svenska myndigheten förklarar fall föreligga, då enligt svensk rätt den sökta adoptionen icke kan i Sverige beviljas. Å ena sidan kan ju svårigen med hänsyn till vår lags uttryckssätt *lex domicilii* följas med åsidosättande av civitetsstatutet, å andra sidan synes knappast med lagstiftarens intentioner förenligt att här i riket skapa ett adoptivförhållande, som icke erkännes av lagen i adoptantens hemvist. Och vidare kan utrikes domicilierad utlämning icke ha skäligt krav på att under skildrade förhållanden få adoptera i Sverige. Det ligger närmare till för myndighet i hans civitets- eller domicilland att behandla sådant adoptionsärende. Annorlunda står saken, då den utlänske kontrahenten är adoptivbarn. Man torde i dylik händelse ej ha alltför stor anledning att beakta vederbörande domicilstatut. För adoptivbarnets del bör det vara nog, att dess nationella lag observeras. Betydelse kan i förevarande hänseende icke tillskrivas den omständigheten, att kontrahenterna tillkännage sin avsikt att bosätta sig i barnets domicilland. Endast omständigheter, som föreligga vid adoptivförhållandets konstituerande, kunna komma i betraktande.

Det kan tänkas, att utrikes bosatt svensk medborgares domicilstatut kräver att för dennes del få bestämma över adoptivförhållande med åsidosättande av hans svenska civitetsstatut. I sådan händelse uppkommer fråga, huruvida svensk rätt i dylikt fall bör vika. Spörsmålets praktiska betydelse är ringa, då ju alltid svenske Konungens medgivande till adoptionen fordras, varigenom svenskt intresse i saken kan tillvaratas. Det synes emellertid som borde Konungen i förevarande fall ej sträcka tillämpningen av svenska

regler längre än som betingas av dessas natur att vara oefftergivliga. Svensk rätt torde således ej komma till användning såsom primärt bestämmande för den svenske kontrahentens del¹.

Vi ha sökt klarlägga huru tillämpligt personalstatut är att bestämma i fall då svensk myndighet har att pröva ansökan om adoption. Vi ha funnit, att svensk internationell privaträtt vid bedömande av internationellt adoptivförhållandes stiftande vill ta hänsyn till båda kontrahenternas personalstatut på det sätt, att adoptionen vinner giltighet i vardera kontrahentens civitets-, eventuellt också domicilland. Till vinnande av detta mål anordnar svensk lag prövning från svensk myndighets sida av dels varje adoptionsärende, där svensk medborgare är kontrahent, oavsett om ärendet är anhängigt eller skall anhängiggöras hos svensk eller främmande myndighet², dels också utländsk statsborgares ansökan om att få stifta adoption här i landet. Denna prövning verkställes i skilda fall av olika myndigheter.

Svensk domstol upptar regelmässigt utan avseende å kontrahenternas nationalitet till behandling fråga om fastställande av adoption, vilken genom ansökan bringas under dess prövning. Rätt forum för handläggning av adoptionsärende är jämlikt 25 § adoptionslagen den rätt, därunder adoptanten har sitt hemvist. Har han ej hemvist inom riket, hör målet till rätten i den ort, där han uppehåller sig, eller, om han är utrikes, till Stockholms rådstuvurätt. Kompetent domstol för upptagande av ansökan om tillstånd till adoption finnes således alltid oavsett adoptantens nationalitet och domicilort; att adoptivbarnets förhållanden sakna relevans framgår tydligt av lagens avfattning. Fråga är dock om svensk domstol bör upptaga till behandling varje adoptionsansökan, som göres av utländsk adoptant. Har sådan adoptant ej domicil inom riket, synes han enligt lagstiftarens mening näppeligen i första hand kunna få svensk domstols tillstånd till sin adoption, utan bör i stället hänvisas till myndighet, som utpekas av hans

¹ Lagberedningen, s. 75 f., gör icke denna skillnad mellan primär användning av svensk rätt och iakttagande av dess tvingande normer. Dess formulering synes närmast ha karaktären av en på *l'ordre public* baserad regel, ehuru detta måhända ej avsetts, jfr nedan s. 51.

² Vi fränse här det fall, att adoptivförhållande utrikes stiftas utan myndighets medverkan.

personalstatut. Möjligen kan inhemsk domstol taga befattning med adoptionsärendet, om särskild grund därtill kan påvisas utöver adoptivbarnets svenska nationalitet eller domicil i Sverige. Märkas bör, att adoptionslagens formulering dock ingalunda utesluter från svensk domstols kompetens adoptionsansökan av utlänsk adoptant, som ej har domicil i Sverige. Våra ovan gjorda uttalanden stödjade vi på dels det förhållande, att lagstiftaren såsom kompetensgrundande omständighet för adoptionsärendes behandling principiellt uppställer adoptantens domicil, dels även den regelmässiga frånvaron av anledning att draga utlänsk utrikes domicilierad adoptants ansökan om adoptionstillstånd in under svensk jurisdiktionskompetens. Och vidare synes man i praxis anta, att här i landet domicilierad svensk medborgare¹ bör såsom adoptant vända sig till svensk domstol med begäran om tillstånd till adoption². En tillämpning av denna regel på utlänsk utrikes domicilierad adoptant ger det resultat vi ovan kommit till.

Vill svensk medborgare utrikes stifta adoptivförhållande — såsom adoptant eller som adoptivbarn — skall enligt lag svenske Konungens medgivande till adoptionen inhämtas, där ej generellt tillstånd traktatmässigt eller annorledes meddelats till svenska medborgares adoptionshandlingar i bestämd främmande stat³. Regeln franträder i form av ett förbud mot stiftande i berörda fall av adoption utan Konungens tillstånd; naturligen innebär stadgandet, att adoption som kommit till stånd utan dylikt tillstånd, icke har rättsgiltighet här i landet. Medgivande fordras såväl då adoptivförhållande stiftas under medverkan av utlänsk myndighet⁴, som i händelse adoptionen sker utan stadfästelse av myndighet. Lagens

¹ Kräver utlänsk adoptants tillämpliga personalstatut prövning och godkännande av myndighet, tillhörande lagens land, så torde adoptanten, även om han är här i riket domicilierad, kunna vända sig till kompetent sådan myndighet.

² Konungens beslut ¹⁵/₄ 1921 angående E. G. L. Kumlins och hans hustrus ansökan att få adoptera V. Schindler.

³ Sådant generellt tillstånd har ännu icke meddelats.

⁴ Huruvida denna myndighet är verksam i Sverige eller utom riket torde — trots lagens formulering — sakna relevans. Konungens tillstånd bör givetvis inhämtas till adoption, som stadfästes här i landet av utlänsk diplomatisk eller konsulär myndighet, där endera kontrahenten (adoptivbarnet) är svensk.

formulering täcker — även om det måhända ej avsetts — jämväl detta senare fall. Däremot torde i 26 § 2 st. ej avses adoption, som utrikes sker med tillstånd av svensk myndighet. Svensk allmän underrätt kan ju givetvis ej vara verksam »utrikes». Men möjlighet är för handen, att svensk konsulär myndighet kan fungera som adoptionsorgan. Lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion föreskriver i 2 §, att »underkastade konsularjurisdiktion äro, såvitt med gällande traktater och sedvänja överensstämmer, svensk undersåte och person, ställd under Sveriges beskydd (skyddsling) . . .». Med denna bestämmelse må jämföras föreskriften i 13 §: »Där ej i 12 § är annorlunda stadgat, skall ärende, som enligt lag tillhör underrätts prövning, behandlas av konsularrätt» (i 12 § nämnes intet om adoptionsärende). Vid betraktande av dessa lagbestämmelser¹ torde man näppeligen kunna förvägra konsularrätt kompetens att upptaga och pröva ansökan om adoption, vilken göres av svensk medborgare eller skyddsling såsom adoptant. Konsularrätten har tydligen att i egenskap av adoptionsmyndighet förfara i enlighet med vad för svensk underrätt gäller. Då det i förevarande fall är fråga om adoption, vilken visserligen sker utrikes med svensk medborgare som kontrahent men under medverkan av kompetent svensk myndighet, kan det icke bli tal om att till sådan adoption inhämta Konungens medgivande. Det har sålunda konstaterats ett undantag från den i 26 § 2 st. adoptionslagen uppställda regeln om prövning av och tillstånd till svensk medborgares adoptionshandling utrikes. Så långt konsularrätts kompetens att fastställa adoption sträcker sig, är Konungens tillstånd till adoptivförhållandets stiftande icke av nöden.

Konungens medgivande till att svensk medborgares utrikes företagna adoptionshandling erhåller rättsgiltighet i Sverige förutsätter i regelfallet² icke prövning av adoptionsärendet i dess helhet. Huvudprövningen tillkommer utländsk adoptionsmyndighet; Konungen skall blott tillse, att svensk rätts förutsättningsregler i erforderlig mån beaktas. Problemet om vilka linjer i detta hän-

¹ Lagberedningen har, såvitt vi kunnat finna (s. 34 ff.), icke gjort något uttalande i frågan.

² Vi fränse här det fall, att adoption utrikes kan genomföras utan att myndighets stadfästelse av densamma behöver utverkas. I dylik händelse blir tydligen Konungens prövning av annan art än där medgivande sökes till adoption inför utländsk myndighet.

seende böra följas, skola vi nedan ta under behandling. Här uppställer sig frågan, huruvida Konungen har att pröva ifrågakommande utlänsk myndighets kompetens att fastställa den sökta adoptionen. För vår del finna vi denna omständighet vara av sådan betydelse, att Konungen bör ägna densamma uppmärksamhet. Den utlänska myndigheten måste ju vara behörig såväl jämlikt egen *lex fori* som enligt kontrahenternas tillämpliga personalstatut, eljest riskerar adoptionen att bli en nullitet. Tillstånd till adoption kan från svensk sida ej lämnas, där den utländska adoptionsmyndighetens inkompetens är uppenbar; det bör i sådant fall först upplysas, att ärendet gjorts anhängigt hos behörig myndighet. I annan händelse torde kunna anbefallas, att medgivande lämnas under förutsättning av att vederbörlig utlänsk myndighets stadfästelse erhålles. Det senare tillvägagångssättet kan även användas, där utlänsk lag kräver, att medgivande för viss kontrahents del skall visas föreligga, innan stadfästelse får sökas å adoption.

Vi övergå nu till frågan om kompetensregleringen mellan svensk och främmande rätt med hänsyn till förutsättningar för tilltänkt adoption. Detta problem framställer sig såväl för svensk domstol, vilken skall avgöra om tillstånd kan lämnas till utlännings adoptionshandling så att den får verkan jämväl i den stat han tillhör, som också då Konungen har att pröva om svensk medborgare utrikes bör få adoptera eller adopteras. Denna Konungens prövning är visserligen icke i något avseende av lagen bunden. Men tydligt är, att behandling av internationellt adoptionsärende även i förevarande fall bör ske efter grunder, som stå i överensstämmelse med internationellt-privaträttsliga rättsprinciper. Administrativ rättsvård är visserligen skälighetsprövning, men måste dock även den ske med konsekvens efter juridiskt försvarbara linjer. Frågan blir således i det ena fallet som det andra: hur långt bör svensk rätt sträcka sitt bestämmande av adoptionens förutsättningar?

Här måste först något beses ställningen, då båda kontrahenterna i förevarande hänseende lyda samma personalstatut, svensk lag eller utlänsk. Sådant händelse kan inträffa i ett flertal olika fall, bland vilka företrädesvis är att nämna det, att båda äro medborgare i samma stat och bosatta i land, som medger

tillämpning av det gemensamma personalstatutet, samt det fall, att båda ha domicil i samma land, vars lag är på dem bägge användbar på grund av civitet eller domicil. Stå kontrahenterna sålunda under gemensamt statut, blir tydligen detta generellt bestämmande för adoptionens förutsättningar. Undantag kan blott betingas av att svensk rätt i egenskap av *lex fori* eller eljest icke primärt bestämmande statut innehåller föreskrift, vilken har karaktär av tvingande regel¹. Är svensk domstol adoptionsmyndighet, skall domstolen tillse, att tillstånd till adoption ej gives mot sådan regel i vår rätt. Inhämtas åter Konungens samtycke till svensk medborgares adoptionshandling utrikes i fall som här avses², bör sådant samtycke ej lämnas, där adoptionen »enligt den svenska lagens uppfattning skulle mött avgjort hinder, eller då den komme att medföra rättsverkningar, som stode i bestämd strid med den ståndpunkt svenska lagen därutinnan intager»³. Vilka normer i svensk adoptionsrätt, som äro av den natur, att de med undanskjutande av primärt bestämmande utländsk lag alltid måste av svensk adoptionsmyndighet iakttagas⁴, är vanskligt att avgöra och måste i viss mån vara beroende av ifrågakommande främmande rätts materiella stadganden. Närmast synas böra ihågkommas sådana kardinalsatser i vår rätt som att adoptanten måste vara andligt och fysiskt lämplig för sin uppgift, att båda kontrahenternas vilja att stifta adoptivförhållande kommit till nöjaktigt uttryck, att adoptionen länder adoptivbarnet till gagn, att barnet blir medlem av adoptantens familj, kommer under hans vårdnad och erhåller laglig rätt till underhåll av honom i erforderlig utsträckning. Förhållandenas natur kräva emellertid, att avgörandet *in casu* överlämnas åt den svenska adoptionsmyn-

¹ Jfr ovan s. 11. Vi begagna tillfället att påpeka, det vår behandling av frågor om s. k. tvingande regler är byggd på fransk doktrins uppfattning av *ordre public*-begreppet.

² Sådan händelse kan inträffa, därest svensk medborgare med domicil i utlandet vill stifta adoptivförhållande utrikes och svensk rätt tillåter honom att med avseende härå följa förutsättningsreglerna i domicilstatutet, under vilket andra kontrahenten står.

³ Lagberedningen s. 75 f. Denna sats torde väl knappast ha tänkts såsom en *ordre public*-regel, den har också som sådan en något vid formulering.

⁴ Således i varje fall, då svensk adoptionsrätt skall tillämpas jämte utländsk, ej endast när adoptionens kontrahenter stå under gemensamt utländskt statut och svensk adoptionsmyndighet likväl skall handlägga adoptionsärendet.

dighetens försorg utan att bestämda normer för dess prövning av lagen uppställas. Doktrinen kan här ge föga mer ledning än lagstiftningen.

Kompetensreglering mellan adoptantens lag och adoptivbarnets blir en viktig fråga, då kontrahenterna icke ha gemenamt statut. En sådan reglering kan bli ett aktuellt spörsmål såväl för domstol, som på en adoptionsansökan har att tillämpa två olika lagar, som också för Konungen, då fråga blir om medgivande till svensk undersåtes adoptionshandling utrikes, vilken handling är att bedöma med hänsyn till skilda lagars bestämmelser om adoption. Uppgiften kan vara att skilja mellan svensk rätt å ena och utländsk lag å andra sidan men också att bestämma tvenne främmande lagars inbördes kompetens. I det följande skola vi behandla endast det förra spörsmålet. Det senare torde ej ha någon större praktisk betydelse. Dessutom kan enligt sakens natur en avvägning av två olika statuts inbördes bestämmanderätt göras nöjaktigt endast med utgångspunkt från endera lagens (ämnu bättre båda lagarnes) positiva innehåll. Det har därför icke kunnat undvikas, att den principiella utredning av regleringsproblemet, som ovan¹ gjorts, kommit att påverkas av den svenska adoptionsrättens ställning.

Svensk lag innehåller icke någon direkt bestämmelse om utsträckningen av svenska adoptionsreglers iakttagande, då jämväl viss främmande lag är tillämplig med hänsyn till förutsättningar för adoption. Lagberedningens ovan citerade sats är ett uttryck för tanken, att adoptivförhållandes stiftande under vissa förhållanden måste från svensk sida förhindras; den innefattar således icke någon egentlig norm för kompetensreglering mellan svensk och främmande lag. Ej heller kan en sådan norm sägas föreligga i bestämmelsen om att utlännings adoptionshandling här i riket skall genomföras så, att den får giltighet jämväl i den stat han tillhör. Denna sats innebär blott, att utlämning kan stifta adoption i Sverige endast i den mån hans personalstatuts påfordrade bestämmanderätt låter förena sig med de regler i svensk rätt, som av adoptionsmyndigheten skola iakttagas. Någon upplysning om vilka dessa regler äro ger icke stadgandet.

¹ Ovan s. 13 ff.

En antydning härom förkommer emellertid i Lagberedningens motiv till adoptionslagen, där det ¹ säges: »Skall utländsk undersåte här i riket adoptera eller adopteras, böra den svenska lagens bestämmelser tillämpas. Detta skall gälla såväl angående villkoren för adoption som angående godkännande därav. Har emellertid den främmande staten uppställt särskilda villkor för adoptionens erkännande, bör naturligtvis domstolen taga hänsyn till sådan bestämmelse och följaktligen ej meddela tillstånd till adoption, med mindre dessa villkor äro uppfyllda». Lagberedningen synes ha tänkt sig, att såväl svensk rätt som det främmande personalstatutet skola jämsides vinna tillämpning. Huru förfaras skall där konflikt uppstår mellan de båda lagarnas förutsättningsregler på en eller flere punkter, framgår ej till full evidens av det citerade uttalandet. Närmast till hands torde ligga att ur den sista punkten utläsa en regel, som i dylikt konfliktfall förhindrar adoptivförhållandes stiftande. En sådan mening vinner också stöd av första punkten i uttalandet, vilken ej synes medge, att svensk rätt på någon punkt viker för den utlänska. Fråga är emellertid om det är lämpligt eller ens befogat att inta en så sträng ståndpunkt med hänsyn till svensk rätts användning. Genomfördes denna regel fullt konsekvent, bleve följden utan tvivel att ett flertal i och för sig lämpliga och gagneliga adoptivförbindelser ej komme till stånd. Allmänt gällande internationellt-privaträttsliga grundsatser tillåta knappast en rättsordning, som erkänner principen om inhemsk och främmande rätts likställighet, att för sin del hävda en ståndpunkt, som betänkligt synes närma sig nationell exklusivitet. Att svenska bestämmelser om godkännande av adoption och om proceduren för ernående av sådant godkännande böra lända till efterrättelse, när adoptivförhållande stiftas under medverkan av svensk domstol, är utan vidare givet med hänsyn till internationellt processrättsliga regler. Men detsamma kan svårligen utan stadgande i lag anses gälla beträffande förutsättningarna för adoption. Här måste en jämkning mellan de båda statutens regler sökas åvägabragt. Till den ändan får svensk rätt träda tillbaka i den mån ej dess tillämpning framstår såsom betingad av ett bestämt svenskt rättsintresse. Vår uppgift blir att i det följande söka utreda i vilken utsträckning svensk adoptionsrätt kan tänkas ha krav på iakttagande i konkurrens med tillämplig utlänsk lag.

¹ Lagberedningen s. 75.

Härvidlag torde ej böra skiljas mellan det fall, att svensk domstol förehar adoptionsärende till omedelbar handläggning och det, att prövning verkställles av Konungen för utrönande av huruvida tillstånd må ges svensk medborgare att utomlands företa adoptionshandling. Problemställningen är i båda fallen densamma. Betydelse får ej tillmätas det förhållande, att väl domstol, men ej Konungen vid prövning av hithörande ärende är bunden av bestämmelsen i 26 § 1 st. Ty ändamålet med svensk myndighets handläggning av internationell adoptionsfråga är i varje händelse ett och detsamma: att tillse, det svensk rätt varder i erforderlig utsträckning tillämpad med avseende å den tilltänkta adoptionens förutsättningar. De materiella förutsättningsregler, som böra vinna användning å svensk medborgares eller eljest under svensk lag stående persons¹ adoptionshandling, äro alltid identiska, oavsett om fastställelse av adoption sökes här i riket eller utomlands. Svensk domstol får ej, i ändamål att adoptivförhållandet må bli giltigt i viss främmande stat, pruta av något på de bestämda krav svensk rätt ställer med hänsyn till adoptionens förutsättningar. Och Konungen har vid meddelande av tillstånd jämlikt 26 § 2 st. att följa samma grundsatser. I materiellrättsligt hänseende bör den som lyder svensk lag i vad på denna lag ankommer vara lika ställd vare sig adoption äger rum i Sverige eller utomlands.

Göres således i det följande ej avseende å inför vad slags svensk myndighet adoptionsfråga kommer till prövning, synes däremot anbefalla sig, att uppdelat framställningen med hänsyn till den position i adoptivförhållandet, som under svensk lag stående kontrahent intar. Regleringen av svensk rätts kompetens sker nämligen efter väsentligen andra linjer, då adoptanten är svensk, än vad fallet blir när adoptivbarnet lyder svensk lag. Man kunde ju eljest tänka sig en uppdelning av lagreglerna om adoptionens förutsättningar i två grupper, därvid till den ena hänfördes bestämmelser, som ha avseende å adoptanten, till den andra stadganden, vilka skola tillgodose adoptivbarnets intressen. Ett närmare betraktande av det föreliggande problemet visar emellertid, att ett dylikt särskiljande av förutsättningsreglerna i två bestämda

¹ I vår framställning skilja vi ej mellan dessa båda fall; var och en, som lyder svensk lag såsom personalstatut, benämna vi i regel för korthetens skull endast »svensk».

kategorier icke låter sig genomföra. Det blir nämligen på varje punkt fråga om en skälighetsprövning, där det gäller att avgöra huruvida i förekommande konfliktfall svensk rätt bör kräva beaktande mot avvikande främmande lag. Att lösningen av likartat kompetensspörsmål kan i avgörande grad hänga på huruvida svensk kontrahent har ställning av adoptant eller av adoptivbarn ligger klart i dagen. Man måste därför punktvis undersöka varje förutsättningsregels relevans med hänsyn till å ena sidan svensk adoptants, å andra sidan svenskt adoptivbarns rättsintresse, sådant svensk lag fattar detsamma.

Innan vi påbörja denna undersökning måste fastslås, att den prövning av den tilltänkta adoptionens lämplighet, som föreskrives i 8 § adoptionslagen, alltid bör äga rum där någon av kontrahenterna lyder svensk lag¹. Särskild vikt får den givetvis i händelse adoptivbarnet är svenskt, men även i annat fall må den icke underlåtas. Svensk adoptionsmyndighet, domstol eller Konungen, har således att i varje ärende bilda sig en åsikt i denna punkt. Konungens prövning av adoptionslämplighet kan dock få en annan karaktär än domstols, i det denna senare myndighet måste primärt undersöka lämplighetsfrågan, medan Konungen åter kan i mer eller mindre mån åtnöjas med den garanti i förevarande avseende, som utlänsk myndighets handläggning av ärendet och främmande rätts föreskrifter finnas innefatta.

Ta vi först i ögonsikte fall, där adoptanten står under svensk lag, så bör tydligen i denna händelse nämnda lags föreskrifter vara överlag bestämmande rörande den tilltänkta adoptionens förutsättningar, såvitt ej angår regler, vilka ha direkt avseende å adoptivbarnets kapacitet till adoption eller samtycke från dess sida. Beträffande berörda samtycke måste dock under alla förhållanden krävas, att det föreligger såsom ett enligt svensk rättsuppfattning påtagligt uttryck för adoptivbarnets, resp. dess enligt tillämplig utlänsk lag behörige representants vilja till att stifta adoption. Därutöver är det icke nödvändigt, att samtyckesförklaring iklädes i svensk rätt stadgad form eller eljest rättar sig efter svenska föreskrifter. Vederbörande främ-

¹ Angående tillämplighet av stadgandet i 10 § adoptionslagen se nedan s. 60.

mande lags stadganden skola i detta hänseende lända till efterrättelse, därest de blott synas giva säkerhet för att å adoptivbarnets sida faktisk vilja till adoption förefinnes¹. Till bestämmelser om adoptivbarns kapacitet räknas i första hand föreskrift om dess ålder. Innehåller barnets statut stadgande om viss ålderskillnad mellan kontrahenterna såsom förutsättning för adoption, bör jämväl sådan bestämmelse i denna lag iakttagas, där ej av myndighet i barnets land prövning anställes av frågan om det tilltänkta adoptivförhållandet må komma till stånd.

Frånsett stadganden i adoptivbarns utlänska statut om barnets kapacitet och samtycke till adoption måste, som ovan påpekats, primär kompetens tilläggas adoptantens svenska lag. Avvikelse från denna lags förutsättningsregler må blott medges, därest på någon punkt kan visas, att ett relevant intresse förefinnes för barnets statut att ernå tillämpning, vilken svensk rätt anses kunna från sin sida medge. Vi skola nu närmast genomgå den svenska lagens stadganden om adoptions förutsättningar för att utröna, i vilken utsträckning dessa stadganden kunna tänkas vika för konkurrerande utlänsk lag, under vilken adoptivbarn lyder.

Svensk medborgare kan icke antaga adoptivbarn utan att ha uppnått den i 1 § adoptionslagen stadgade ålder; undantag

¹ Frågan har varit uppe i ett ärende (F. E. O. D. Beckers och hans hustrus ansökan att få adoptera F. A. Wayton), som av Konungen behandlades tvänne olika gånger under år 1922. I Tyskland bosatta makar, svenska medborgare, ansökte hos tysk domstol om tillstånd att adoptera en treårig tysk flicka. Samtycke till adoptionen lämnades av barnets lagligen förordnade »vårdare», sedan modern, vilken haft vårdnaden om barnet, inför adoptionsdomstolen skriftligen förklarat sig medge, att hennes ifrågavarande barn finge adopteras; av denna förklaring framginge emellertid, att hon icke hade vetskap om vilka adoptivföräldrarna voro. I beslut ⁹/₆ 1922 lämnade Konungen tillstånd till att adoptionen finge ske under villkor bland andra, att barnets moder med vetskap om vilka adoptivföräldrarna vore, till adoptionen lämnade sitt samtycke. Sedan adoptivföräldrarna hos Konungen anhållit om befrielse från skyldigheten att lämna barnamodern uppgift om sin identitet samt förmått, att om sådan befrielse ej kunde vinnas, de icke önskade att adoptionen komme till stånd, beslöts i ärendet höra Högsta Domstolen, vilken i yttrande ²⁶/₉ 1922 tillstyrkte, det Konungen med avseende å förekomna omständigheter måtte förklara, att ifrågavarande adoption finge äga rum utan iakttagande av för detsamma förut stadgade villkor. Konungen beslöt ²⁷/₁₀ 1922 i enlighet med Högsta Domstolens hemställan. (Jfr Högsta Domstolens yttrande ¹⁵/₆ och Konungens beslut ⁷/₇ 1922 i ärendet angående J. M. Iversens och hans hustrus ansökan att få adoptera E. M. Eickhoff). — Någon anledning att i

från denna regel bör icke i någon händelse göras¹. Föreskriven ålder skall ha uppnåtts, då svensk adoptionsmyndighet meddelar beslut i ärendet². Absolut giltighet måste också tilläggas bestämmelsen i 2 § nämnda lag om omyndigförklarads kompetens att adoptera. Härvid bör emellertid särskilt observeras frågan, huruvida utrikes omyndigförklarad svensk medborgare på den grund skall anses ha fått sin adoptionsbehörighet inskränkt³.

Även reglerna i 3 § om makars adoption torde vara av den art, att de böra iaktas, där någon av makarna är svensk undersåte. Kollisioner med främmande rätt kunna på denna punkt lätt inträffa, då man som oftast i utländsk rätt tillåter gift person att adoptera ensam och blott fordrar andra makens samtycke till adoptionen⁴. Svensk rätts särställning i detta stycke synes visa hän på att förevarande regler av den svenske lagstiftaren tilläggas särskild betydelse, ett förhållande, som motiverar den ovan uppställda satsen om dessa reglers absoluta giltighet. Spörsmålet om den internationellt-privaträttsliga karaktären hos stadgandena i 3 § har i praxis varit uppe med hänsyn till en särskild fråga, nämligen om makes befogenhet att ensam adoptera andra makens barn utom äktenskap. Formuleringen av berörda paragraf utesluter sådan adoption, för vilken med svensk rätts reglering

omförmälda fall pröva fråga om samtycke från barnets sida förefanns uppenbarligen icke. I detta hänseende var tysk rätt enbart tillämplig. Den utredning, som i ärendet förebragtes därom, att samtycke lämnats i enlighet med tysk rätts regler, hade ej varit av nöden.

¹ Se det i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 389 refererade rättsfall, där Konungen endast på den grund att svensk adoptant ej uppnått 25 års ålder, vägrade medgivande till adoption utomlands.

² I beslut ²³/₅ 1919 har Konungen givit svenske undersåten N. H. Lundgren och hans hustru, av vilka den senare var född ²⁶/₅ 1894, tillstånd att i Danmark adoptera danskt barn.

³ Jfr 4 kap. i lagen ⁸/₇ 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap och härtill REUTERSKIÖLD s. 199 ff.

⁴ Lagberedningen s. 40 f. 1922 års finländska förslag har i 1 § formuleringen: »Den, som är gift, må ej adoptera utan andra makens samtycke». Norska lagens 3 § tillåter make att »med den anden egtefælles samtykke adoptere dennes egnebarn, adoptivbarn eller utenfor egteskap fødte barn, som efter loven har arveret efter egtefællen». Den danska lagen bestämmer i 3 §: »Den, som er gift, kan kun adoptere sammen med sin Ægtefælle, med mindre denne er forsvundet eller er sindsyg eller aandsvag. Dog kan den ene Ægtefælle med den anden samtykke adoptere dennes Barn eller Adoptivbarn».

av förhållandet mellan barn utom äktenskap och deras föräldrar något behov icke föreligger. Men i vissa andra rättsordningar anser man det utomäktenskapliga barnet och dess moder stå i sådant förhållande till varandra, att den senare icke kan adoptera det förra¹. Fråga uppkommer nu, om svensk man må i utlandet ensam adoptera sin hustrus barn utom äktenskap. Vår allmänna ståndpunkt beträffande tillämpningen av stadgandena i 3 § utesluter medgivande från svensk sida till sådan adoption. Och något skäl att i förevarande fall lämna denna ståndpunkt kunna vi ej finna. Båda makarna äro ju svenska medborgare och deras adoptionskompetens skall bedömas efter svensk rätt. Barnets lag har att på denna punkt vika för den svenska².

Bestämmelserna i 4 § adoptionslagen äro jämväl att anse såsom ovillkorliga, där svensk undersäte är adoptant. Vad angår stadgandet i paragrafens andra stycke har denna regel kommit till uttryck i praxis³. Stadgandet i 1 § 2 st. om rätt att till adoptivbarn antaga adoptantens barn utom äktenskap torde ur svensk internationellt-privaträttslig synpunkt i allmänhet ej ge anledning till några särskilda konfliktspörsmål. Svensk adoptionsmyndighet torde emellertid med hänsyn till bestämmelsen i 26 § 1 st. icke kunna stadfästa svensk medborgares adoption av

¹ Danska lagens 1 § och för äldre dansk rätt Högsta Domstolen i rättsfall, refererat i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 393, norska lagens 1 §.

² Dock har Konungen i ett par fall — se sålunda beslut ²⁴/₁₀ 1919 angående N. O. B. Martinssons [Mårtensons] ansökan att få adoptera J. N. Nikolaisen och beslut ²/₉ 1921 angående R. E. Johanssons ansökan att få adoptera R. Krog — medgivit i Norge bosatt svensk man att därstädes adoptera sin hustrus före äktenskapet födda utländska barn. I rättsfall, refererat i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 393 var fråga om *dansk* undersätes adoption i Danmark av sin hustrus svenska barn utom äktenskap. Högsta Domstolens motivering för sitt tillstyrkande i sistnämnda fall torde ha bidragit till uppfattningen, att den ifrågavarande regeln i 3 § vore dispensabel även med hänsyn till *svensk* man utrikes. — I ärendet angående svenska undersåtarna C. E. H. Svalbergs och hans hustrus ansökan att i Norge få adoptera E. A. I. Månsson, avgjort genom Konungens beslut ³/₁₁ 1922, stodo båda makarna som adoptanter till hustruns svenska barn före äktenskapet.

³ Konungens beslut ²⁹/₇ 1921 angående V. J. H. Norinders ansökan att få adoptera E. Albeck.

hans utomäktenskapliga barn, vars personalstatut absolut förbjuder även utlännning att adoptera sitt sagda lag lydande barn utom äktenskap¹. Detta resultat är måhända stridande mot svensk rättsuppfattning, men kan med den nämnda uttryckliga lagföreskriften icke undgås.

Vår granskning av den svenska adoptionslagens förutsättningsregler, såvitt de angå andra ämnen än adoptivbarns kapacitet och samtycke från dess sida till adoptionen, har gett vid handen, att nämnda stadganden i det stora hela måste vinna tillämpning, där svensk undersåte är adoptant. Medgivande till stiftande av adoptivförbindelse kan således av svensk adoptionsmyndighet icke lämnas i fall, då någon dylik regel hindrar adoptionens tillblivande. Främmande rätt, adoptivbarnets statut, får vika, om överhuvud något i Sverige giltigt adoptivförhållande skall kunna komma till stånd.

Till skärskådande framställer sig nu det fallet, att person med utlänskt personalstatut vill adoptera den, som står under svensk rätt. Det gäller således att utreda, i vilken mån svensk lag bör bestämma adoptions förutsättningar för adoptivbarns del.

Adoptivbarns personliga kapacitet är givetvis att bedöma efter svensk rätt. Denna fordrar varken viss ålder eller i övrigt särskilda kvalifikationer av den som skall adopteras. Den som redan har adoptivbarns ställning, kan dock enligt stadgandet i 4 § 2 st. icke i adoptantens livstid adopteras av annan än dennes make. Tillämpning av denna regel kan för svenskt adoptivbarns del icke eftergivras.

Stadgandena i 3 § och 4 § 1 st. ligga egentligen inom tillämpningsområdet för adoptantens statut. I praxis har antagits, att svensk medborgare utrikes kan adopteras av sin utomäktenskapliga moders utlänske make utan att modern samtidigt uppträder som adoptant². Huruvida man överhuvud må från svensk

¹ Konstateras måste emellertid, icke blott, att det beträffande personalstatutet i allmänhet förbjuder adoptivförbindelse mellan en person och hans utomäktenskapliga barn, utan även, att denna regel jämväl är tillämplig i händelse adoptanten står under främmande lag.

² Rättsfall i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 393. Högsta Domstolens motivering för sin ståndpunkt, nämligen att »med hänsyn till vad enligt dansk rätt

sida för svenskt adoptivbarns del avstå från iakttagande av förevarande regler, kan synas vanskligt att avgöra. Otvivelaktigt är, att lagstiftaren ansett stadgandena ifråga utgöra en viktig garanti för att adoptivförhållandet må erhålla nöjaktig stabilitet och värde även för barnets del¹. Emellertid äro vi böjda för att icke på denna punkt fordra ovillkorlig tillämpning av svensk rätt. Man befinner sig här på mark, vilken det noga taget tillkommer adoptantens statut att behärska, och skyldig hänsyn till denna utlänska lag kräver, att den svenska rättens pretentioner ej sträckas längre än som finnes alldeles nödvändigt. Det gäller, att icke ålftför mycket beskära möjligheterna för uppkomsten av internationella adoptivförbindelser. I den svenska adoptionsmyndighetens hand ligger att med lämplighetsprövning jämlikt 8 § förhindra tillskapande av adoptivförhållande, som icke synas erbjuda det svenska adoptivbarnet tillräckligt tryggad ställning.

I sammanhang med nämnda lämplighetsprövning torde svensk adoptionsmyndighet böra för det svenska adoptivbarnets del beakta föreskriften i 10 § adoptionslagen, som avser att barnet må få möjligaste nytta av adoptanten tillkommande vederlag. Denna bestämmelse är ju meddelad helt i barnets intresse. Någon ovillkorlig skyldighet att tillämpa det förevarande stadgandet kan dock ej åligga vederbörande svensk myndighet, då detsamma ju icke ens i intern rättsutövning har absolut förpliktande karaktär.

Huvudintresset vid bestämmande av tillämpningsområdet för adoptivbarns personalstatut knyter sig emellertid till frågan om samtyckesförklaring från barnets sida. Bestämmelser härom ger den svenska adoptionslagen i 5—7 §§. Här stadgas om samtycke dels av adoptivbarnet självt, dels av tredje man å omyndigt eller omyndigförklarat adoptivbarns vägnar. Den som fyllt tolv år må ej utan eget samtycke adopteras. Till adoption av omyndig skola i regel båda, i vissa fall endast den ena av föräldrarna, eventuellt också förmyndare samtycka. Omyndig-

torde gälla i fråga om förhållandet mellan moder och hennes utom äktenskap födda barn, det icke syntes stå i strid med den svenska lagens grunder att i förevarande fall medgiva mannen att ensam adoptera hustruns barn», ger icke någon lösning av själva spörsmålet om vilken lag som bör tillerkännas bestämmanderätt i det förevarande hänseendet. Resonnemanget torde ha influerats av Lagberedningens ovan s. 51 omnämnda uttalande.

¹ Jfr Lagberedningen s. 40 ff.

förklarad kan ej adopteras utan förmyndarens samtycke. Form för samtyckesförklarings avgivande finnes icke i något fall föreskriven. Ej heller fordras medgivande å barnets vägnar av myndighet, förmynderskapsdomstol eller annan.

Då svensk medborgare eller annan under svensk rätt såsom personalstatut stående person skall adopteras, måste svensk lags regler om samtycke till adoptionen från adoptivbarns sida ovillkorligen följas. Anledning ur internationellt-privaträttslig synpunkt att göra avsteg från denna sats torde icke kunna påvisas. De svenska samtyckesreglerna äro så avfattade, att en kollision på detta område med ett berättigat intresse hos adoptantens utländska statut synes tämligen utesluten. Ej heller torde i något fall ett eftergivande av vad svensk lag kräver i förevarande avseende kunna tillfredsställande motiveras.

Två särskilda spörsmål på nu omhandlade område ha i praxis tilldragit sig uppmärksamhet. Det har sålunda ifrågasatts, huruvida dispens kunde ges från föreskriften i 5 § om personligt samtycke till adoption från den som fyllt tolv år i det fall, att denne uppfostrats som eget barn av adoptanten och icke vet av annat än att ett naturligt föräldraförhållande är för handen. Adoptanten har i dylik händelse understundom uttryckt det önskemål, att adoption må få komma till stånd utan att adoptivbarnet genom avfordrande av dess samtycke erhåller kännedom om det verkliga förhållandet mellan kontrahenterna; meddelande härom har man velat uppskjuta till dess adoptivbarnet nått en något högre ålder. De skäl, som tala för att i angivna fall avstå från fordran på barnets samtycke, har man i Norge funnit så vägande, att genom en lag av den 23 september 1921 norska adoptionslagens 5 §, förut upptagande samma regel som motsvarande paragraf i svenska lagen, erhållit följande lydelse: »Den, som har fyllt 12 år, kan icke adopteres uten eget samtykke. Også uten at sådant samtykke innhentes, kan dog bevilling meddeles pleieforeldre til adopsjon av et pleiebarn, når dette er under 16 år, og der er grunn til å anta, at det står i den tro, at det er pleieforeldrenes eget barn». Utan att ta ståndpunkt *de lege ferenda* i denna fråga måste vi fasthålla, att bestämmelsen i 5 § av vår adoptionslag är indispensabel beträffande svenskt adoptivbarn. Intressenas avvägning synes oss på denna punkt ej ge så tydligt utslag åt någotdera hållet, att icke skriven lag bör under alla omstän-

digheter åtlydas. I praxis¹ har man också stadigt hållit fast vid denna regel, och således av adoptivbarn, som uppnått tolv års ålder, fordrat personligt samtycke till adoptionen, om den skall erhålla giltighet i Sverige.

En annan fråga, som i rättsutövningen tillvunnit sig beaktande, berör den å barnets vägnar av dess föräldrar avgivna samtyckesförklaringen. Det är nämligen på vissa håll i utlandet, så i Danmark och Tyskland, icke obrukligt, att moder till barn utom äktenskap, ibland också äktenskaplig moder, i särskild förklaring avstår sina föräldrarättigheter till förening för barnavård eller barnhem, varvid befogenhet att bortadoptera barnet lämnas till sådan institution eller någon i dess tjänst anställd person; understundom förekommer, att endast sådan rätt att bortadoptera överlåtes till viss institution eller enskild person. Spörsmål uppkommer nu, huruvida för svenskt adoptivbarns del samtycke till adoption kan anses lagligen givet, där sådan rätt till bortadoptering upplåtits av moder eller fader, utan att vederbörande vid detta indirekta samtyckes avgivande varit i vetskap om de blivande adoptanternas identitet. Den svenska adoptionslagens formulering i 5 § ger ej annat vid handen än att föräldrars samtycke till adoption av minderårigt barn skall ges med avseende å bestämt fixerat adoptionsfall, därvid givetvis adoptanternas personer ha avgörande betydelse för bedömande av om samtycke skall lämnas eller icke. Lagberedningens motiv till paragrafen ifråga beröra icke det förevarande spörsmålet. Avgörandet står här mellan tvänne olika intressen. Å ena sidan ser ofta adoptanten gärna, att bandet mellan adoptivbarnet och dess naturliga föräldrar avskäres i så hög grad som möjligt, så att modern eller fadern icke ens vet var barnet finnes, icke kan besöka det, meddela det om dess naturliga härkomst och hålla vid liv barnets känslor för dess egentliga föräldrar. Adoptanten finner det vara en rättvislig ersättning för de uppoffringar han för barnets skull gör, att detsamma i möjligaste mån fäster sig vid honom och känner sig som hans eget barn. Å andra sidan kan det sägas vara ett olämpligt utnyttjande av exempelvis en utomäktenskaplig moders nödläge, om man som villkor för omvårdnad och uppfostran

¹ Se Högsta Domstolens utlåtande ¹³/₉ 1920 i det av Konungen genom beslut ⁸/₁₀ 1920 avgjorda ärendet angående C. Christensens och hans hustrus ansökan att få adoptera C. A. T. Larsen.

åt barnet ställer, att hon måste helt lämna det ifrån sig utan möjlighet att sammanträffa med barnet, utan vetskap ens om var och hos vilka människor det befinner sig. Man avstår också med en sådan anordning från den särdeles värdefulla kontroll på adoptantens sätt att fylla sin vårdnadsplikt, som den naturliga föräldrakänslans intresse för barnet innefattar. Vidare kunde påpekas det olämpliga i att föräldrar, som icke känna sitt bort-adopterade barns vistelseort, använda sin tid och sina krafter på att utspana denna, sedan söka sammanträffanden med barnet och ingjuta hos det motvilja och misstro mot adoptanten. Den svenske lagstiftaren har visserligen varit angelägen om att gestalta adoptivförbindelsen så stabil och för båda kontrahenterna tryggande som möjligt. Men vi tro dock icke, att han velat vara med på det våldförande av naturliga föräldrakänslor, som ligger i att bandet mellan adoptivbarn och dess egentliga föräldrar praktiskt taget helt avskäres. Vi anta därför, att föreskriften i 5 § bör läsas bokstavligen, så att föräldrars samtycke till adoption skall ges direkt till en bestämd adoptivförbindelse med i samtyckesförklaringen uppgivna adoptanter. Den tendens till att uppgiva denna regels absoluta tillämplighet med hänsyn till svenskt barn, vilken visar sig i praxis¹, synes oss sakna stöd av lag och knappast vara generellt betingad av tillräckligt vägande läglighets-hänsyn. Fall kunna givetvis påvisas, där föräldraförhållandet är av den art, att det lämpligen bör helt ersättas med en adoptivförbindelse. Men icke ens under dylika omständigheter anse vi oss kunna till adoptantens förmån frångå förevarande regel i 5 §.

¹ Det är något vanskligt att på grundval av i Justitiedepartementet befintligt material bilda sig en bestämd föreställning om den i förevarande fall av Konungen följda praxis. Emellertid synes det ganska otvivelaktigt, att man icke bestämt håller på att direkt samtycke skall ges till svenskt barns adoption, se ex. beslut 4/3 1921 (B. J. G. Busch), 24/3 1921 (S. Koch), 17/3 1922 (K. G. Olsson), 8/12 1922 (I. H. Bonnevie), 16/3 1923 (H. C. Hansen) m. fl. Däremot ha vi funnit en fordran på direkt samtycke i beslut 12/6 1922 angående O. J. Höffers och hans hustrus ansökan att få adoptera E. A. Jönssons barn. Denna växling i praxis kan möjligen vara resultatet av en skälighetsprövning *in casu*. — Högsta Domstolen har i utlåtande 22/7 1918, refererat i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 392, utan motivering hemställt om medgivande till adoption i Danmark av svenskt barn, ehuru föräldrarnas samtycke icke förelåg i direkt form. Jfr Högsta Domstolens ovan, noten till sidan 56, angivna utlåtande 26/9 1922, där fråga var om adoption utrikes av utlänskt barn.

innan till detta lagrum fogats en dispensföreskrift, avseende sådana fall. Medelbart samtycke till adoption av svenskt barn bör således överhuvud icke tillstodjas.

Om verkningarna av rättsgiltigt genomförd adoption innehåller svensk lag inga egentliga internationellt-privaträttsliga bestämmelser. Adoptivförhållande skall, som vi ovan sett, vara giltigt i båda kontrahenternas stater, men någon kompetensregel innefattar ju icke denna sats. I annat sammanhang — på tal om adoptivförhållandets hävande — uttalar Lagberedningen¹ grundsatsen att »adoptivförhållandets rättsverkningar torde i allmänhet böra bedömas enligt adoptantens hemlands lag, även om adoptivbarnet har annan nationalitet». Vi finna oss på denna punkt endast behöva hänvisa till den ovan gjorda principiella utredningen av frågan om adoptions rättsliga verkningar i internationellt-privaträttsligt hänseende. Det kan näppeligen anses, att svensk rätt i lagstiftning eller praxis tagit någon positiv ställning i frågan om kompetensreglering mellan adoptionskontrahenters skilda statut på förevarande område.

Ett särskilt förhållande bör emellertid i detta sammanhang vinna beaktande. Frågan gäller, huruvida svensk adoptionsmyndighet har att tillse, det icke i beslut om adoptions fastställelse ingå bestämmelser, som prejudicera svensk lags blivande användning med hänsyn till adoptivförhållandets rättsverkningar. I allmänhet torde fastställelse utrikes av adoption ske utan att särskilda bestämmelser uppställas om adoptionens verkningar. Möjlighet finnes dock enligt åtskilliga främmande lagar att i detta hänseende stadga villkor av visst slag, vilka intas i adoptionsbeslutet med framtida förbindande verkan. Särskilt i *bevillinger*, lämnade enligt hittills gällande dansk rätt, har sådant i stor utsträckning förekommit. Norsk lag² känner däremot endast två fall, där särskild verkan, utöver den allmänt legala, av adoptionen kan föreskrivas, nämligen i fråga om adoptivbarns blivande namn (10 § norska adoptionslagen, jämför motsvarande stadgande i svenska lagens 11 §), samt med avseende å rätt för adoptivföräldrar att uppbära utomäktenskapligt adoptivbarn tillkommande

¹ Lagberedningen s. 77.

² Se meddelande 9/2 1923 till Utrikesdepartementet från beskickningen i Kristiania jämte bifogat utlåtande av norska justitiedepartementet.

underhållsbidrag (norska lagen 12 §). Hinder torde näppeligen föreligga mot att, där svensk medborgare adopterar eller adopteras i Norge, i adoptionsbeslutet inryckes en klausul av sistberörda innehåll; detta även med hänsyn till regeln, att *lex domicilii* bör tillerkännas visst inflytande på underhållsplikt. Lämnas medgivande till svensk medborgares adoptionshandling i Norge, behöver därför i detta medgivande ej inryckas något förbehåll om att mot svensk rätt stridande bestämmelser om adoptionens verkningar icke må upptas i den norska *bevillingen*¹. Annorlunda ställer det sig vad angår Danmark. Enligt hittillsvarande praxis har i *bevilling* till adoption, vilken lämnas i administrativ ordning, ofta upptagits varjehanda bestämmelser om adoptions rättsverkningar, så om adoptivbarns blivande namn, om rätt för adoptant att utfå bidrag till barnets underhåll särskilt från utomäktenskaplig fader, om barnets arvsrätt efter adoptant, testationsfrihet och *droit de retour* (17 § 1 st. svenska adoptionslagen) för denne, rätt för adoptant att efter makes fränfalle sitta i orubbat bo med adoptivbarnet m. m. Fråga är nu, om dylik bestämmelse kan göra anspråk på iakttagande mot regel i den icke-danska lag, vilken enligt internationellt-privaträttsliga grundsatser har att bestämma i förekommande fall. Uppenbarligen vore det betänkligt, att på detta sätt låta myndighet i visst land genom ett på förhand träffat avgörande sätta en eljest giltig internationellt-privaträttslig regel ur funktion. Om man därför i utlandet icke har anledning att ställa sig en sådan i adoptions*bevilling* meddelad föreskrift om adoptions rättsverkan till efterrättelse i vidare mån än dansk rätt skall tillämpas, torde det dock vara fara värt, att dansk domstol komme att, utan hänsyn till den internationella privaträttens hindrande normer, tillägga föreskriften rättslig kraft under alla förhållanden. Den svenska adoptionsmyndigheten har därför fullgiltig anledning att vid prövning av fråga om medgivande till svensk medborgares adoptionshandling i Danmark träffa anstalter för att förebygga, det svensk rätts användning

¹ Praxis i Justitiedepartementet, vilken tidigare icke varit främmande för upptagande av förbehåll i medgivande till adoption i Norge, har sedan 30/9 1921 (Konungens beslut angående resp. G. W. Petterssons och hans hustrus ansökan att få adoptera O. Sandal samt R. E. Johanssons och hans hustrus ansökan att få adoptera R. Krog) icke i sådana medgivanden gjort förbehåll berörande adoptions rättsverkningar.

med hänsyn till adoptions verkningar varder på förhand utsluten i något hänseende. Särskilt gäller detta med hänsyn till de svenska reglerna om adoptivbarns arvsrätt efter adoptanten. Man har härvidlag tillämpat den praxis, att då svensk medborgare i Danmark uppträder som adoptant, fästes vid Konungens tillstånd till adoptionen det villkor, att i *bevillingen* icke intages bestämmelse, stridande mot reglerna i 14—17 §§ svenska adoptionslagen¹. Skall däremot dansk eller annan utländsk undersåte i Danmark anta svenskt adoptivbarn, lämnas medgivande utan avseende å vilka bestämmelser om adoptionens verkningar *bevillingen* kan komma att innehålla. Den nu omnämnda praxis är givetvis byggd på grundsatsen, att adoptions rättsverkningar äro att bedöma efter adoptantens statut. Svensk lag vill sålunda bereda sig möjlighet att reglera verkningarna av den svenske adoptantens adoptivförhållande. Med hänsyn till den särställning dansk adoptionsrätt intar, i det att skriven lag saknas och adoptions verkningar bedömas efter den konkreta *bevillingens* innehåll, måste man givetvis anse det i praxis använda förfaringsättet fullt befogat och riktigt. Detsamma måste dock betraktas såsom en nödfallsutväg i ett abnormt läge. Där en lag stadgar rätt för adoptionsmyndighet att i adoptionsbeslut inta klausuler, som beröra adoptionens verkningar, bör sådan lag samtidigt helst uttryckligen föreskriva, i varje fall medge, att dylik klausul icke får tilläggas rättslig betydelse mot föreskrift i den främmande lag, som enligt internationellt-privaträttsliga grundsatser har att bestämma i saken. Varder det föreliggande danska förslaget till adoptionslag antaget, torde dansk rätt komma att innehålla stadgande om att adoptivbarns rätt till laglott efter adoptant kan

¹ Se referaten i Nytt Juridiskt Arkiv I 1918 s. 389, s. 391 och s. 392. Den i texten angivna formuleringen är den vanligaste och får anses ha stadgat sig i senare tids praxis. Emellertid kan ju förbehållets avfattning vara beroende av innehållet i den danske adoptantens ansökan, ty härpå beror vilka bestämmelser som i *bevillingen* träffas. I ett par fall har sålunda förekommit, att förbehåll endast gjorts med hänsyn till reglerna i 15 § adoptionslagen, i andra fall återigen har stadgats, att i *bevillingen* bland annat ej finge inflyta bestämmelser, stridande mot innehållet i 16 kap. ÄB. — Om liknande förbehåll i medgivande till svenska adoptanters ansökan att i Tyskland få adoptera se ex. Konungens beslut 7/7 1922 angående J. M. Iversens och hans hustrus ansökan att få adoptera E. M. Eickhoff (Högsta Domstolen hörd i ärendet).

genom särskild bestämmelse i *bevillingen* uteslutas (Landstingets förslag 13 §)¹. Konungen lär näppeligen kunna underlåta att även i framtiden föranstalta om att dylik klausul icke intas i *bevilling*, som lämnas svensk adoptant. En tillfredsställande ordning kan i förevarande avseende icke komma till stånd utan överenskommelse om reglering av adoptionsförbindelser de båda länderna emellan.

Regler om hävande av internationellt adoptivförhållande ger den svenska adoptionslagen i 27 §. Grundsatsen är, att hävande sker under hänsynstagande till adoptantens statut. Hävandet skall, där det äger rum här i riket, varda gällande i den stat utländsk adoptant tillhör; är adoptanten svensk undersåte, må adoptivförhållande ej utrikes hävas med verkan här i riket, där ej Konungen med avseende å viss stat eller för bestämt fall medgivit det. Vi sakna, som ovan antytts, på detta område erfarenhet ur praxis. Endast ett par teoretiskt givna påpekanden kunna därför göras till de förevarande lagstadgandena.

Den i 27 § innehållna grundsatsen kan icke i och för sig sägas uttala, att vid bedömande av vilka grunder för hävande, som kunna ifrågakomma, avseende endast skulle fästas vid adoptantens statut. Denna lag har fastnera blott att säga till om, huruvida den tillägger det ifrågasatta hävandet rättslig giltighet. Detta kan mycket väl vara händelsen, fastän grund till hävandet hämtas ur adoptivbarnets statut. Den omhandlade grundsatsen i 27 § står således icke i något motsatsförhållande till den av oss såsom teoretiskt gällande uppställda principen, att grund för hävande bör kunna tas ur såväl adoptantens som barnets lag². Svensk adoptionsmyndighet kan således mycket väl tänkas tillåta hävande på grund, som endast finnes i barnets lag, därest blott hävandet i fråga godkännes av adoptantens statut. Fråga blir nu om den svenska rättens ställning i detta fall. Kan den i egenskap av adoptants statut tillåta hävande på grund, som stadgas i adoptivbarns främmande lag, men ej återfinnes i svensk rätt? Lagberedningens motiv³ ge vid handen, att man icke

¹ Förslaget har numera upphöjts till lag, som upptagit den nämnda bestämmelsen, se Efterskrift till detta arbete.

² Se ovan s. 26.

³ Lagberedningen s. 76 f..

tänkt sig det så. Det säges, att, då adoptions rättsverkningar i allmänhet böra bedömas enligt adoptantens hemlands lag, »bör möjligheten till hävande göras beroende av adoptantens, men icke av adoptivbarnets, nationalitet». Denna konklusion finna vi knappast i och för sig bindande. Dess följd blir i första hand, att, som Lagberedningen uttrycker det, »är adoptanten svensk, böra alltså endast de svenska reglerna gälla, även om adoptivbarnet är utlänning». »Är åter adoptanten utlänning», fortsätter man, »lärer hävande här i riket böra äga rum, allenast om anledning därtill enligt svensk lag förekommer och hävandet blir gällande i adoptantens hemland; under andra förutsättningar bör ej svensk domstol medverka till en så betydelsefull förändring i bestående rättsförhållanden». Vi kunna icke undgå att finna särskilt den sistnämnda regeln för sträng¹, denna regel är icke heller en konsekvent utformning av motivens principiella ståndpunkt. Svensk rätt kan näppeligen utifrån vanliga internationellt-privaträttsliga grundsatser kräva så vidsträckt bestämmanderätt. Och överhuvud synes oss adoptivbarnets intresse alltför litet beaktat. Barnet bör icke på detta sätt fastkedjas vid adoptanten såsom dennes lag föreskriver; det bör kunna få adoptivförhållande hävt i fall då dess egen lag medger hävande. Liksom hänsyntagande till barnet i detta stycke förefaller oss teoretiskt berättigat, så att detsamma må kunna få hävande på grund av stadgande i sitt personalstatut, kunna å andra sidan inga större praktiska betänkligheter påvisas mot en lindring i Lagberedningens stränga regler. De nordiska lagarnas bestämmelser om hävande äro sinsemellan väsentligen likartade och i andra staters lagstiftning sträcker sig möjligheten till hävande i allmänhet icke alltför långt.

Framställningen av den svenska internationella privaträttens huvudregler om adoption är nu avslutad. Återstår blott ett par reflexioner *de lege ferenda*.

Vår adoptionslags internationellt-privaträttsliga bestämmelser synas, så långt hittills inhämtad erfarenhet ger vid handen, ha

¹ Den danske lagstiftaren har ansett de i 1913 års skandinaviska förslag uppställda internationellt-privaträttsliga bestämmelserna överlag alltför stränga, se FAURHOLT i Svensk Juristtidning bd 8 s. 130.

visat ganska god användbarhet i praxis. Skulle man önska någon förändring i nuvarande ordning, vore det väl närmast den, att varje ärende angående stiftande eller hävande av internationell adoption, vilket i något avseende rör svensk medborgare eller eljest bör bedömas efter svensk lag, må underställas Konungens prövning. Man kan näppeligen begära, att den svenska underrätten skall vara kompetent att tillämpa en regel sådan som 26 § första stycket, att adoption med utländsk kontrahent ej får godkännas, med mindre densamma blir gällande i utlänningens hemland. Domstol eller enskild part måste ju i regel-fallet hos Utrikesdepartementet inhämta vad utländsk rätt i förekommande fall stadgar. I Danmark och Norge, där Konungen är ensam adoptionsmyndighet, är läget ett väsentligen annat; till denna omständighet synes man vid redigeringen av första stycket i såväl 26 som 27 § ej ha tagit vederbörlig hänsyn. Bäst synes vara, att med borttagande ur lagen av varje bindande norm för prövning av ärende angående internationell adoption, förlägga all dylik prövning till en enda central myndighet, exempelvis Utrikesdepartementets rättsavdelning, som torde ha bästa förutsättningen för sakkunnig handläggning av förevarande ärenden.

Till sist: ännu en sten väntar att fogas till den svenska internationella privaträttens byggnad. När Danmark, som torde vara att förvänta, om någon tid erhåller en lag om adoption¹, är tidpunkten inne att förverkliga den skandinaviska familjerättskommissionens tanke på en adoptionsöverenskommelse mellan de tre länder, som deltagit i lagarbetet på adoptionsrättens område. En dylik konvention skulle vara ett avsevärt framsteg och medföra en ömsesidig lättnad för adoptionsmyndigheterna i de tre staterna, vilka ju sinsemellan ha livligare adoptionsförbindelser än var och en för sig med det övriga utlandet. Till en sådan överenskommelse kunde sedan Finland träda som fjärde part, sedan dess nu färdiga förslag till adoptionslag erhållit sanktion av statsmakterna.

¹ Lagen har den 26 mars 1923 promulgerats, se Efterskrift till detta arbete.

Litteraturförteckning.

- ASSER, *Éléments de droit international privé ou du conflit des lois*. Ouvrage traduit, complété et annoté par RIVIER. Paris 1884.
- VON BAR, *Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts*. I—II. 2 Aufl. Hannover 1889.
- BENTZON, *Den danske Familieret*. 2 Udg. København 1916.
- BERGMAN, *Beiträge zum römischen Adoptionsrecht*. Lund 1912.
- BLOMBERG, *Om svenskt statsborgarskap*. Upsala 1891. II. Upsala 1903.
- BOYE, *Om lösningen av kollisioner mellem vor rets domicilprincip og det i en række fremmede lande gjældende nationalitetsprincip*, i *Norsk Retstidende* bd 77. Kristiania 1912.
- BROCHER, *Cours de droit international privé*. I. Paris et Genève 1882.
- CAHN, *Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz vom 22. Juli 1913*. 4 Aufl. Berlin 1914.
- CHAMPCOMMUNAL, *Le conflit des lois personnelles*, i *Revue de droit international privé et de droit pénal international* bd 5, 6. Paris 1909—10.
- COGORDAN, *La nationalité au point de vue des rapports internationaux*. Paris 1879.
- DESPAGNET, *Précis de droit international privé*. 5me éd. par DE BOECK. Paris 1909.
- DICEY, *A Digest of the law of England with reference to the conflict of laws*. 2nd ed. London 1908.
- EKSTRÖM, *Sju internationellt privaträttsliga uppsatser*. Stockholm 1920.
- , *Privaträttens allmänna läror*. H. 1. Helsingfors 1921.
- FAURHOLT, *Den danske Adoptionslov*, i *Svensk Juristtidning* bd 8. Stockholm 1923.
- FEDERSPIEL, *Den internationale Privatret i Danmark*. Almindelig Del. København og Kristiania 1909.
- FIGORE, *Le droit international privé*, traduit et annoté par ANTOINE. I—IV. Paris 1907.
- Förslag till lag om adoption jämte motiv. Helsingfors 1922.
- Förslag till särskilda lagar för Sverige, Norge och Danmark om förvärvande och förlust av medborgarrätt, utarbetat av delegerade för de tre länderna år 1921. Stockholm 1921.
- GIERKE, *Deutsches Privatrecht*. I. Leipzig 1895.
- GJELSVIK, *Lærebok i millomfolkeleg privatrett*. H. 1. Kristiania 1918.
- HABICHT, *Internationales Privatrecht nach dem Einführungsgesetze zum Bürgerlichen Gesetzbuche*. Berlin 1907.

- HECKER, Die Adoption im geltenden Recht als Produkt der historischen Entwicklung. Rostock 1903.
- JETTEL, Handbuch des internationalen Privat- und Strafrechtes. Wien und Leipzig 1893.
- KLEEN, Kodificerad framställning i mellanfolklig rätt, offentlig och enskild, enligt den civiliserade världens lagar och seder. III. Mellanfolklig privaträtt. Stockholm 1920.
- KOSTERS, Het internationaal burgerlijk recht in Nederland. Haarlem 1917.
- KRAINZ-PFAFF-EHRENZWEIG, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. I. 5 Aufl. Wien 1913.
- Lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken. II. Förslag till lag om adoption m. m. (cit. endast Lagberedningen). Stockholm 1913.
- LAURENT, Droit civil international. I—VIII. Bruxelles et Paris 1880—82.
- MEILI, Das internationale Civil- und Handelsrecht auf Grund der Theorie, Gesetzgebung und Praxis. I—II. Zürich 1902.
- MONTGOMERY, Handbok i Finlands allmänna privaträtt. I. 2 uppl. Helsingfors 1908.
- NIEMEYER, Das internationale Privatrecht des Bürgerlichen Gesetzbuchs. Berlin 1901.
- PILET, Le droit international privé. Essai d'un système général de solution des conflits de lois, i Journal du droit international privé et de la jurisprudence comparée bd 21, 22. Paris 1894—95.
- PLANCK, Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. VI. Berlin 1901.
- REGELSBERGER, Pandekten. I. Leipzig 1893.
- REUTERSKIÖLD, Handbok i svensk privat internationell rätt. 2 uppl. Uppsala och Stockholm 1912.
- RITTER, Ehelichkeitserklärung und Adoption im deutschen internationalen Privatrechte, i Zeitschrift für internationales Privat- und Öffentliches Recht bd 14. Leipzig 1904.
- RODHE, Rysk äktenskapslagstiftning, i Svensk Juristtidning bd 8. Stockholm 1923.
- ROLIN, Principes du droit international privé. I—II. Paris 1897.
- Ryska rådsrepublikens civillagar, antagna av allryska arbetar- och bonde-republikens lagstiftande församling, rådskongressen. Stockholm 1920.
- STOBBE, Handbuch des deutschen Privatrechts. I. Berlin 1871.
- SURVILLE et ARTHUYS, Cours élémentaire de droit international privé. 6me éd. Paris 1915.
- THALBERG, Die Adoption im heutigen deutschen Rechts unter besonderer Berücksichtigung des geltenden Schweizerischen Rechts und des Entwurfs zum Schweizerischen Civilgesetzbuch. Zürich 1907.
- Udkast til Lov om Adoption med tilhørende Bemærkninger, udarbejdet af den ved Kgl. Resolutioner af 25. Juli 1910 og 19. Juni 1912 nedsatte Kommission. København 1913.
- UNDÉN, Studier i internationell äktenskapsrätt särskilt med hänsyn till Haagkonventionerna. I—II. Lund 1913.
- , Föräldrar och barn enligt gällande svensk rätt. Stockholm 1921.

- UNDEK, Internationell äktenskapsrätt enligt gällande svensk lag. Lund 1922.
- , Återförvisningsläran i internationell privaträtt, i Svensk Juristtidning bd 7. Stockholm 1922.
- UNGER, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. I. 5. Aufl. Leipzig 1892.
- Utkast til lov om adoption, avgit av de norske delegerte ved det skandinaviske familieretsarbeide. Kristiania 1913.
- VALÉRY, Manuel de droit international privé. Paris 1914.
- VESQUE VON PÜTTLINGEN, Handbuch des in Österreich-Ungarn geltenden internationalen Privatrechts mit besonderer Berücksichtigung des Staats- und Völkerrechtes. 2. Aufl. Wien 1878.
- WALKER, Internationales Privatrecht. 2. Aufl. Wien 1922.
- WEISS, Traité théorique et pratique de droit international privé. I—VI. 2me éd. Paris 1907—13.
- , Manuel de droit international privé. 8me éd. Paris 1920.
- WESTLAKE, A treatise on private international law with principal reference to its practice in England. 5th ed. London 1912.
- WHARTON, A treatise on the conflict of laws or private international law. 2nd ed. Philadelphia 1881. (Tredje upplagan av detta verk, utg. av PARMELE, Rochester 1905, har det ej varit förf. möjligt att få tillgång till).
- WINROTH, Svensk Civilrätt. III. Föräldrarätt. Upsala 1901.
- YAMADA, Le droit international privé au Japon, i Journal du droit international privé et de la jurisprudence comparée bd 28. Paris 1901.
- ZITELMANN, Internationales Privatrecht. I—II. Leipzig und München 1897—1912.
-

Efterskrift.

Under bokens tryckning har jag erhållit meddelande om att det i densamma omförmälda danska förslaget till adoptionslag antagits av riksdagen och promulgerats som lag den 26 nästlidne mars (Lovtidenden 1923 nr 87). I det nyss utkomna andra häftet för året av Svensk Juristtidning finns en redogörelse för lagens innehåll. Dess internationellt-privaträttsliga stadganden äro densamma, som återgivits i detta arbete s. 40.

Jag begagnar tillfället att offentligen framföra min tacksamhet främst till professorn Ö. UNDÉN, som givit mig uppslaget till den här framlagda undersökningen, samt till professorn B. EKEBERG, chefen för Utrikesdepartementets rättsavdelning envoyén A. E. RODHE, legationsrådet W. ASSARSSON, kanslisekreteraren i Justitiedepartementet I. MYRBERG och registratören i samma departement A. STENKULA för det välvilliga bistånd i olika avseenden, som de lämnat mig under arbetet på denna bok.

Stockholm den 12 april 1923.

Ake Hassler.
